

คำนำ

คู่มือกฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับประชาชน ชุด มลพิษอื่นและของเสียอันตราย ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งในหนังสือชุดคู่มือกฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับประชาชน ซึ่งกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมได้มอบหมายให้มูลนิธิศูนย์กฎหมายสิ่งแวดล้อม-ประเทศไทย เป็นผู้เรียบเรียง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอเป็นข้อมูลพื้นฐานให้ผู้อ่าน มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่จัดทำในลักษณะคำถาม และมีการอธิบายคำตอบประกอบการยกกรณีตัวอย่างให้เห็นอย่างชัดเจน เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจมากยิ่งขึ้น

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ขอขอบคุณมูลนิธิศูนย์กฎหมายสิ่งแวดล้อม-ประเทศไทย และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือคู่มือกฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับประชาชน เล่มนี้ จะมีส่วนช่วยให้ท่านเกิดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องกฎหมายสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับมลพิษอื่นและของเสียอันตรายมากยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การร่วมมือกัน ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของประเทศต่อไป

(นายเจติเมศศักดิ์ วานิชสมบัติ)

อธิบดีกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

มลพิษอื่นและของเสียอันตราย

กฎหมายสิ่งแวดล้อมกล่าวถึงมลพิษอื่นและของเสียอันตรายไว้อย่างไร?

คุณภาพสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมจนเป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิตนั้น เป็นเพราะมลพิษที่เกิดขึ้น ทั้งทางน้ำ ทางอากาศและเสียง รวมทั้งมลพิษอื่นและของเสียอันตราย ซึ่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 (พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อม 2535) ได้บัญญัติเกี่ยวกับการควบคุมและจัดการมลพิษอื่นและของเสียอันตรายไว้ในหมวด 4 ส่วนที่ 6 มาตรา 78 และมาตรา 79 กล่าวคือ มาตรา 78 กำหนดหลักการสำคัญเกี่ยวกับ 1) การเก็บรวบรวม การขนส่งและการกระทำด้วยประการใดๆ เพื่อบำบัด และขจัดขยะมูลฝอยและของเสียที่อยู่ในสภาพเป็นของแข็ง 2) การป้องกันและควบคุมมลพิษที่เกิดจากหรือมีที่มาจากการทำเหมืองแร่ทั้งบนบกและในทะเล 3) การป้องกันและควบคุมมลพิษที่เกิดจากหรือมีที่มาจาก การสำรวจและการขุดเจาะน้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ สารไฮโดรคาร์บอนทุกชนิดทั้งบนบกและในทะเล 4) การป้องกันและ ควบคุมมลพิษที่เกิดจากหรือมีที่มาจาก การปล่อยทิ้งน้ำมัน การเททิ้งของเสียและวัตถุอื่นๆ จากเรือเดินทะเล เรือบรรทุก น้ำมัน และเรือประเภทอื่น ให้บังคับตามกฎหมายเฉพาะว่าด้วยการนั้น ส่วนมาตรา 79 นั้น กำหนดว่าในกรณีที่ไม่มีกฎหมายใดบัญญัติไว้โดยเฉพาะ ก็ให้นำมาตรการ ว่าด้วยการควบคุมและจัดการของเสียอันตรายตาม พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อม 2535 มาบังคับใช้ ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการซ้ำซ้อนของกฎหมาย และในขณะเดียวกันก็สามารถอุดช่องว่างในกรณีที่ไม่มีกฎหมายใดกำหนดไว้โดยเฉพาะด้วย

ดังนั้น เจตนารมณ์ของ พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อม 2535 จึงไม่ต้องการให้กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม (กระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ) ซึ่งเป็นผู้รักษาการตาม พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อม 2535 เข้าไปดำเนินการในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายที่อยู่ในสภาพเป็นของแข็ง (Solid Waste) การทำเหมืองแร่ การสำรวจและการขุดเจาะน้ำมัน ก๊าซธรรมชาติและสารไฮโดรคาร์บอน การปล่อยทิ้งน้ำมันและการเททิ้งของเสียและวัตถุอื่นๆ จากเรือ เนื่องจากมีส่วนราชการอื่นดูแลรับผิดชอบในเรื่องดังกล่าวโดยเฉพาะอยู่แล้ว ซึ่งจะอธิบายในคำถาม-คำตอบที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ต่อไป

แต่สำหรับการจัดการของเสียอันตราย (Hazardous Waste) นั้น หากไม่มีกฎหมายใดบัญญัติไว้โดยเฉพาะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ โดยคำแนะนำของคณะกรรมการควบคุมมลพิษมีอำนาจกำหนดหลักเกณฑ์ มาตรการ และวิธีการในการจัดการ เพื่อการควบคุมของเสียอันตรายให้เป็นไปอย่างสมบูรณ์และสามารถแก้ปัญหาได้อย่างทันที่

มลพิษอื่นตามกฎหมายสิ่งแวดล้อมคืออะไร ?

ตามที่ได้กล่าวไปอย่างคร่าวๆ แล้วว่า คำว่า "มลพิษอื่น" ได้ถูกกล่าวถึงไว้ในมาตรา 78

แห่งพ.ร.บ. สิ่งแวดล้อม 2535 แต่เนื่องจากมิได้มีการบัญญัติคำนิยามไว้โดยตรงในพระราชบัญญัติดังกล่าว ดังนั้นเพื่อความเข้าใจบทบัญญัติในเรื่องนี้อย่างถูกต้องยิ่งขึ้น จึงต้องศึกษาความหมายและเทียบเคียงกับบทบัญญัติที่ใกล้เคียงตามกฎหมายอื่น ดังนี้

คำว่า “มลพิษ” ได้ถูกบัญญัติไว้ในมาตรา 4 แห่ง พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อม 2535 ดังนี้

“มลพิษ” หมายความว่า ของเสีย วัตถุอันตราย และมลสารอื่นๆ รวมทั้งกาก ตะกอน หรือสิ่งตกค้างจากสิ่งเหล่านั้น ที่ถูกปล่อยจากแหล่งกำเนิดมลพิษ หรือที่มีอยู่ในสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ซึ่งก่อให้เกิดหรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม หรือภาวะที่เป็นพิษภัยอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนได้ และให้ความหมายรวมถึง รังสี ความร้อน แสง เสียง กลิ่น ความสั่นสะเทือน หรือเหตุรำคาญอื่นๆ ที่เกิดหรือถูกปล่อยออกจากแหล่งกำเนิดมลพิษด้วย

ทั้งนี้มาตรา 78 บัญญัติไว้ว่า “การเก็บรวบรวม การขนส่ง และการจัดการด้วยประการใดๆ เพื่อบำบัดและกำจัดขยะมูลฝอยและของเสียอื่นที่อยู่ในสภาพเป็นของแข็ง” ดังนั้นเมื่อนำบทบัญญัติทั้งสองมาตรามาประกอบกันแล้ว จึงอาจจะอธิบายความหมายของคำว่า “มลพิษอื่น” ได้ว่าหมายถึงถึงขยะมูลฝอยและของเสียอื่นที่อยู่ในสภาพเป็นของแข็ง (Solid Waste) เท่านั้น ของเสียที่อยู่ในสภาพเป็นของเหลวหรือก๊าซ เช่น น้ำเสีย อากาศเสีย จึงมิใช่มลพิษอื่น ตามนัยมาตรา 78 ของ พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อม 2535

แต่ทั้งนี้ คู่มือกฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับประชาชนว่าด้วยมลพิษอื่นและของเสียอันตรายฉบับนี้ ในส่วนที่ว่าด้วย “มลพิษอื่น” จะอธิบายเฉพาะเรื่อง “ขยะมูลฝอย (Solid Waste)” เท่านั้น

จริงๆ แล้วขยะมูลฝอยหมายถึงอะไร ?

ขยะมูลฝอยหรือที่คนเราเรียกกันโดยทั่วไปว่าขยะนั้น มักจะหมายถึงของที่เราไม่ใช้ประโยชน์แล้ว แต่สำหรับคำจำกัดความทางกฎหมายและบทความทางวิชาการต่างๆ ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 (พ.ร.บ. สาธารณสุข 2535) ได้ให้ความหมายของมูลฝอยไว้ว่า “มูลฝอย” หมายความว่า เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า ถุงพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร เถ้า มูลสัตว์ หรือซากสัตว์ รวมตลอดถึงสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่น

เมื่อพิจารณาความหมายดังกล่าว จะสังเกตได้ว่าในวรรคสุดท้ายของความหมายดังกล่าวรวมถึง “สิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน” ซึ่งในปัจจุบันตามท้องถนนจะพบซากรถยนต์จอดทิ้งไว้ข้างทางด้วย ทั้งนี้ พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 (พ.ร.บ. รักษาความสะอาด 2535) ได้ให้ความหมายของซากรถยนต์ไว้ว่า “ซากรถยนต์” หมายความว่า

คู่มือกฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับประชาชน

คู่มือกฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับประชาชน

รถยนต์ รถจักรยานยนต์ เครื่องจักรกล เรือ ล้อเลื่อน ยานพาหนะอื่นๆ ที่เสื่อมสภาพ จนไม่อาจใช้การได้ และหมายความรวมถึง ชิ้นส่วนของรถ เครื่องจักรกล หรือยานพาหนะ ดังนั้น ชาวรถยนต์ก็จัดเป็นขยะมูลฝอยเช่นกัน

นอกจากความหมายดังกล่าวแล้ว โครงการวิจัยเรื่อง การจัดการและกำจัดมูลฝอยของประเทศ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540) ได้กล่าวไว้ว่า ขยะมูลฝอยนอกจากมีความหมายตาม พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อม 2535 แล้วยังหมายความครอบคลุมถึง เศษของเหลือใช้จากกิจกรรมต่างๆ ที่ถูกทิ้งจากชุมชน ซึ่งได้แก่ ขยะที่เกิดจากบ้านพักอาศัย ร้านค้า เขต พาณิชยกรรม อาคารสำนักงาน โรงงาน อุตสาหกรรม กลุ่มธุรกิจบริการต่างๆ และจากเขตเกษตรกรรมด้วย

ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า ขยะมูลฝอยโดยทั่วไป หมายถึง เศษของเหลือใช้ที่เกิดจากกิจกรรมต่างๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวันของเรานั้นเอง อย่างไรก็ตาม ความหมายดังกล่าวยังไม่ได้แยกขยะบางประเภทออกมาจากขยะทั่วไป เช่น กากสารเคมีจากโรงงานต่างๆ สารเคมีจากห้องปฏิบัติการ ยาหรือเครื่องสำอางที่หมดอายุจากบ้านเรือน หรือขยะที่เป็นพวกสำลี ผ้าพันแผลเศษอวัยวะ ที่มาจากโรงพยาบาล ขยะพวกนี้ถูกจัดเป็นขยะอันตรายหรือของเสียอันตรายซึ่งต้องใช้การจัดการที่แตกต่างจากขยะทั่วไป

ขยะเกิดขึ้นได้อย่างไรและมีผลกระทบต่อสุขภาพที่ใดบ้าง ?

ขยะเกิดขึ้นมาจากการดำเนินชีวิตประจำวันของคนเราทุกคน โดยในอดีตปริมาณขยะมีจำนวนน้อย แต่ในปัจจุบันปริมาณขยะเพิ่มจำนวนมากขึ้น และพบได้ทุกแห่งไม่ว่าจะเป็นที่บ้าน ที่ทำงาน ในรถเมล์ หรือตามถนน ในปี พ.ศ. 2540 พบว่ามีขยะเกิดขึ้นทั่วประเทศสูงถึง 13.5 ล้านตัน ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วแต่ละคนทำให้เกิดขยะประมาณ 0.8 - 1.2 กิโลกรัมต่อวัน แต่ขยะเกิดขึ้นทั้งหมดนี้เฉลี่ยประมาณร้อยละ 70 เท่านั้น ที่ได้รับการเก็บขนและนำไปกำจัด การมีขยะจำนวนมากภายในแต่ละวันนั้นส่วนหนึ่งเนื่องจากเราให้ความสำคัญกับรูปลักษณ์ความสวยงามของสินค้าและความสะดวกสบายในการบริโภคเป็นหลัก ทำให้มีการพัฒนากระบวนการผลิตหีบห่อหรือบรรจุภัณฑ์ เพื่อสร้างความสนใจให้ผู้ซื้อ จนเกิดเป็นวัฒนธรรมบริโภคนิยม และการบริโภคแบบทิ้งขว้างในลักษณะใช้ครั้งเดียวทิ้งเป็นผลทำให้โครงสร้างของขยะซับซ้อนมากขึ้น จึงยากต่อการกำจัดได้ในเวลารวดเร็ว เกิดเป็นปัญหาขยะกองโตตามเก็บทำลายไม่ทัน เช่น ดุงพลาสติก แก้วน้ำพลาสติก กระจังอะลูมิเนียม กล่องโฟม มีอายุการใช้งานสั้นเพียงไม่กี่นาที แต่เมื่อกลายเป็นขยะแล้วจะเป็นขยะที่มีอายุยาวนานทีเดียวกว่าจะย่อยสลายไปจากสิ่งแวดล้อมได้ เช่น กระจังอะลูมิเนียมมีอายุยืนยาวถึง 400 ปี

เมื่อคนเป็นผู้ผลิตขยะแหล่งกำเนิดขยะส่วนใหญ่จึงเป็นชุมชน โดยเฉพาะชุมชนขนาดใหญ่ที่มีคนอยู่มากก็จะยิ่งเป็นแหล่งผลิตขยะแหล่งใหญ่มากตามไปด้วย นอกจากชุมชนแล้วยังมีแหล่งผลิตขยะแหล่งอื่นๆ อีก เช่น โรงงานอุตสาหกรรม สถานท่องเที่ยว โรงแรม ตลาด และการเกษตรกรรม

เป็นต้น ดังนั้น ปริมาณและองค์ประกอบของขยะที่เกิดขึ้นจากแต่ละแหล่งจะแตกต่างกันไป เช่น จังหวัดที่มีโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปทางการเกษตรตั้งอยู่มาก ก็จะมีขยะเปียกจากโรงงานมาก ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นขยะที่เกิดจากกระบวนการผลิต เช่น เปลือกผลไม้ ในขณะที่ขยะที่มาจากสถานที่ท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเป็นพวกถุงพลาสติก กระป๋องเครื่องดื่ม เศษอาหาร เป็นต้น

ขยะมีกี่ประเภทอะไรบ้าง ?

ขยะแบ่งอย่างง่าย ๆ ได้ 3 ประเภท คือ ขยะที่ย่อยสลายได้ง่าย ขยะที่ย่อยสลายได้ยากและขยะอันตราย

1. ขยะที่ย่อยสลายได้ง่าย หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า “ขยะเปียก” เป็นขยะที่นำเปื่อยได้ง่าย เช่น เศษอาหาร เศษพืชผัก เปลือกผลไม้ เป็นต้น ขยะพวกนี้มีความชื้นสูง สามารถนำเปื่อยได้ง่าย และส่งกลิ่นเหม็นได้เร็ว

2. ขยะที่ย่อยสลายได้ยาก หรือที่เรียกกันทั่วไปว่าขยะแห้ง เช่น กระดาษ ถุงพลาสติก ขวดแก้ว กระป๋องโลหะ เศษผ้า เศษไม้ ยาง เป็นต้น ขยะพวกนี้นำเปื่อยได้ยากหรืออาจไม่นำเปื่อย ทั้งยังสามารถเลือกเอาวัสดุที่ยังมีประโยชน์กลับมาใช้ใหม่ได้อีก โดยทำการคัดแยกก่อนทิ้งอันจะช่วยลดปริมาณขยะลง และสามารถนำไปขายสร้างรายได้ได้อีกด้วย

3. ขยะอันตราย ได้แก่ สารเคมี หรือวัตถุมีพิษต่างๆ ที่พ้นจากสภาพใช้งานแล้ว รวมทั้งขยะติดเชื้อจากสถานพยาบาล เช่น ซากถ่ายไฟฉาย ภาชนะบรรจุน้ำยาทำความสะอาดต่างๆ หลอดฟลูออเรสเซนต์ กากสารเคมีจากโรงงานอุตสาหกรรม ยาและสารเคมีเสื่อมสภาพ สำลีและเศษอวัยวะจากสถานพยาบาล เป็นต้น ขยะพวกนี้จะต้องมีการทำลายด้วยวิธีพิเศษเพื่อลดการแพร่กระจายของเชื้อโรคและสารพิษออกสู่สิ่งแวดล้อม และถูกเรียกว่าเป็นของเสียอันตราย

ทั้งนี้ในส่วนเนื้อหา เมื่อมีการกล่าวอ้างถึงขยะมูลฝอย จะหมายถึงขยะมูลฝอย 2 ชนิดแรกเท่านั้น ส่วนขยะอันตรายจะกล่าวไว้ในส่วนของของเสียอันตรายต่อไป

พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อม 2535 กำหนดหลักเกณฑ์ด้านการจัดการขยะมูลฝอยไว้ หรือไม่ อย่างไร ?

พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อม 2535 มาตรา 78 ได้กล่าวถึงเรื่องขยะมูลฝอยไว้ว่า หากมีกฎหมายเฉพาะฉบับใดกำหนดหลักเกณฑ์ มาตรการเกี่ยวกับการเก็บรวบรวม การขนส่ง และการจัดการใดๆ เพื่อบำบัดและจัดขยะมูลฝอย และของเสียอื่นที่อยู่ในสภาพเป็นของแข็ง...ให้บังคับตามกฎหมายฉบับนั้น หมายความว่า โดยหลักการทั่วไปการดำเนินการเกี่ยวกับขยะมูลฝอยทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นการเก็บขยะ การขนส่งขยะ การกำจัดขยะ เป็นต้น ให้ยึดถือปฏิบัติตามข้อกำหนดของกฎหมายอื่นที่ได้

บทนิยามของของเสียอันตราย

คู่มือกฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับประชาชน

บัญญัติไว้แล้ว โดย พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อม 2535 มีเจตนารมณ์ที่จะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการควบคุมและจัดการขยะมูลฝอยโดยตรง ทั้งนี้เพื่อมิให้มีการจัดการที่ซ้ำซ้อนกันระหว่าง ส่วนราชการต่างๆ ยกเว้นแต่การควบคุมและจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอื่นในกรณีที่ไม่มีความหมายเฉพาะฉบับใดกำหนดไว้ อันเป็นเจตนารมณ์ที่ต้องการปิดช่องว่างของกฎหมายเท่านั้น

ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่า พ.ร.บ. การสาธารณสุข 2535 พ.ร.บ. รักษาความสะอาด 2535 และกฎหมายว่าด้วยการปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นกฎหมายเฉพาะที่ว่าด้วยการจัดการขยะมูลฝอยที่มีอยู่ในปัจจุบัน

มีกฎหมายใดบ้างที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะ ?

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะ สามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มๆ ได้ดังนี้

1. กลุ่มกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์ในการรักษาความสะอาดโดยตรง เช่น

1) พ.ร.บ. การสาธารณสุข 2535 กฎหมายฉบับนี้ได้มีบทบัญญัติเรื่องการกำจัดขยะมูลฝอย โดยได้ให้อำนาจแก่ราชการส่วนท้องถิ่นในการดำเนินงานเรื่องขยะมูลฝอย เช่น มาตรา 18 บัญญัติไว้ว่า การกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยในเขตราชการส่วนท้องถิ่นใดให้อำนาจหน้าที่ของราชการส่วนท้องถิ่นนั้น และมาตรา 20(2) กำหนดให้มีที่รองรับสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยตามที่หรือทางสาธารณะ

2) พ.ร.บ. รักษาความสะอาด 2535 กฎหมายฉบับนี้ ได้กำหนดเรื่องการรักษาความสะอาดและการห้ามทิ้งขยะมูลฝอยไว้ เช่น มาตรา 31 ห้ามมิให้ผู้ใดทิ้งสิ่งปฏิกูล หรือมูลฝอยลงบนที่สาธารณะ นอกจากนี้ พระราชบัญญัติฉบับนี้ยังได้กำหนดโทษโดยการเสียค่าปรับในกรณีที่มีการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตาม รวมทั้งยังกำหนดให้ประชาชนที่พบเห็นผู้กระทำความผิดสามารถแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ได้อีกด้วย (มาตรา 15)

สรุปได้ว่ากฎหมาย 2 ฉบับนี้ กำหนดให้การจัดการขยะมูลฝอย เป็นอำนาจหน้าที่ของราชการส่วนท้องถิ่นของแต่ละพื้นที่ในการจัดเก็บ ขน และกำจัดขยะมูลฝอยในพื้นที่ที่ตนดูแล การจัดวางถังขยะ รวมทั้งการออกข้อห้ามเรื่องการทิ้งขยะในที่ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นที่สาธารณะทางน้ำ พื้นรถหรือเรือโดยสาร ตลอดจนกำหนดให้เจ้าของอาคารหรือที่ดินรักษาความสะอาดไม่ให้มีขยะทั้งในพื้นที่ของตน รวมทั้งบริเวณทางเท้าที่ติดกับพื้นที่ของตนด้วย

2. กลุ่มกฎหมายที่เกี่ยวกับราชการบริหารส่วนท้องถิ่น เช่น

1) พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 กฎหมายฉบับนี้ได้ให้อำนาจแก่กรุงเทพมหานคร ในการดำเนินงานเกี่ยวกับการรักษาความสะอาดและรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในเขตกรุงเทพมหานคร และดูแลรักษาที่สาธารณะ (มาตรา 89 (4) และ (10))

2) พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 กฎหมายฉบับนี้กำหนดให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีหน้าที่ดำเนินการภายในเขตองค์การบริหารส่วนจังหวัด เกี่ยวกับการคุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มาตรา 45(7) ซึ่งบทบัญญัตินี้รวมความไปถึงการดูแลรักษาความสะอาดด้วย

3) พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 กฎหมายฉบับนี้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของเทศบาลในการรักษาความสะอาดของถนน ทางเดิน และที่สาธารณะ รวมทั้งการกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล (มาตรา 50(3) มาตรา 53(1) และมาตรา 56(1))

4) พระราชบัญญัติสุขาภิบาล พ.ศ. 2495 กฎหมายฉบับนี้ให้อำนาจแก่สุขาภิบาลในการดำเนินการรักษาความสะอาดของถนน ทางเดิน ที่สาธารณะ รวมทั้งการกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล (มาตรา 25(3) และ (4))

5) พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 กฎหมายฉบับนี้ให้อำนาจแก่สภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในการดำเนินการรักษาความสะอาดในที่สาธารณะ รวมทั้งการกำจัดขยะมูลฝอยภายในตำบล (มาตรา 23(3))

6) พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. 2521 กฎหมายฉบับนี้ให้อำนาจแก่เมืองพัทยาในการดำเนินการรักษาความสะอาด รวมทั้งการกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลภายในเขตเมืองพัทยา (มาตรา 67(5) และ (6))

สรุปได้ว่า กฎหมายกลุ่มนี้ก็ได้ให้อำนาจแก่ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น ในการรักษาความสะอาด รวมทั้งการกำจัดมูลฝอยในบริเวณต่างๆ เช่น ทางเท้า ถนน ที่สาธารณะ ทางน้ำ เป็นต้น

3. กลุ่มกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยทางอ้อม เช่น

1) พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ.2485 กฎหมายฉบับนี้มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องคือ มาตรา 28 กำหนดห้ามมิให้ผู้ใดทิ้งมูลฝอย ซากสัตว์ ซากพืช แก้วดำหรือสิ่งปฏิกูลลงในทางน้ำชลประทาน หรือทำให้น้ำเป็นอันตรายแก่การเพาะปลูก หรือการบริโภค ซึ่งหากผู้ใดฝ่าฝืนมีความผิด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 10 วัน หรือปรับไม่เกิน 50 บาทหรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 36)

2) พระราชบัญญัติรักษาคลองประปา พ.ศ. 2526 กฎหมายฉบับนี้มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องคือ มาตรา 15 ห้ามมิให้ผู้ใดทิ้งซากสัตว์ ซากพืช แก้วดำหรือสิ่งปฏิกูล ลงในเขตคลองประปา คลองรับน้ำหรือคลองขังน้ำ ซึ่งหากผู้ใดฝ่าฝืนมีความผิด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือปรับไม่เกิน 2,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 19)

3) พระราชบัญญัติจัดวางการรถไฟและทางหลวง พ.ศ.2494 กฎหมายฉบับนี้มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องคือ มาตรา 82 ซึ่งสรุปได้ว่า ผู้ใดปล่อยขยะมูลฝอย ซึ่งอาจเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ทางรถไฟมีความผิดโทษ ต้องระวางโทษจำคุก 3

ผลสืบเนื่องของมติฉบับกรรมา

คู่มือกฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับประชาชน

4) พระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ.2535 กฎหมายฉบับนี้มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องคือ มาตรา 45 กำหนดห้ามมิให้ผู้ใดทิ้งขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล น้ำเสีย น้ำโสโครก เศษหิน ดิน ทราศ ตกหล่นบนทางจราจร หรือไหล่ทาง ซึ่งหากผู้ใดฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 71)

5) พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504 กฎหมายฉบับนี้มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องคือ มาตรา 16(18) ห้ามมิให้บุคคลใดทิ้งขยะมูลฝอยหรือสิ่งต่างๆ ในที่ที่มีได้จัดไว้เพื่อการนั้น ซึ่งหากผู้ใดฝ่าฝืนต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 500 บาท (มาตรา 27)

6) พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 กฎหมายฉบับนี้กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย โดยคำแนะนำของคณะกรรมการควบคุมอาคาร ออกกฎกระทรวง เรื่องกำหนดเกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูลได้ (มาตรา 8(6)) ซึ่งในปัจจุบันได้มีการประกาศใช้กฎกระทรวงฉบับที่ 33 (พ.ศ. 2535) กำหนดเกี่ยวกับระบบกำจัดมูลฝอยของอาคารไว้ในข้อ 38-42 (มาตรา 27) กำหนดให้อาคารสูงหรืออาคารขนาดใหญ่พิเศษต้องมีการจัดเก็บมูลฝอยโดยวิธีขนลำเลียงหรือทิ้งลงปล่องทิ้งมูลฝอย ซึ่งผู้ขอรับใบอนุญาตก่อสร้างอาคารจะต้องปฏิบัติตามจึงจะได้รับอนุญาตให้ก่อสร้างอาคารได้

7) พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ.2535 กฎหมายฉบับนี้ให้อำนาจแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยออกกฎกระทรวง เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการ เพื่อให้ผู้ประกอบการปฏิบัติเกี่ยวกับการดูแลรักษาความสะอาดภายในโรงฆ่าสัตว์ รวมทั้งการจัดให้มีที่รวบรวมหรือกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลด้วย (มาตรา 10 (3)) ซึ่งปัจจุบันกระทรวงมหาดไทยได้ออกข้อกำหนดดังกล่าว คือ กฎกระทรวงฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2539) ประกาศ ณ วันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ.2539

8) พ.ร.บ.สิ่งแวดล้อม 2535 กฎหมายฉบับนี้ได้มีบทบัญญัติไว้ในมาตรา 78 กำหนดให้การจัดการมูลฝอยให้เป็นไปตามกฎหมายเกี่ยวกับการขยะมูลฝอยที่มีอยู่เดิม

ฯลฯ

กลุ่มกฎหมายนี้ส่วนใหญ่จะมีข้อกำหนดในการรักษาความสะอาดในเขตพื้นที่ หรือกิจการที่กฎหมายฉบับนั้นบังคับอยู่ ตลอดจนการกำหนดห้ามมิให้มีการทิ้งขยะในเขตพื้นที่นั้นๆ ซึ่งกฎหมายบางฉบับอาจกำหนดบทลงโทษในกรณีที่มีการฝ่าฝืนโดยการปรับหรือจำคุกเอาไว้ด้วย

เรื่องขยะแขยงทางใต้เป็นคณฤณ ?

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมและจัดการขยะมูลฝอยมีอยู่หลายหน่วยงาน และหลายระดับ ตั้งแต่ระดับนโยบาย ระดับบริหาร และระดับปฏิบัติงานในแต่ละท้องถิ่น ทั้งนี้เป็นไปตามข้อกำหนดของกฎหมายต่างๆ ที่ได้ให้อำนาจหน้าที่ไว้ โดยมีหน่วยงานของรัฐระดับกระทรวงที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. กระทรวงมหาดไทย มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องคือ กรมการปกครอง กรมโยธาธิการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อันได้แก่ องค์กรการบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาล สภาตำบล องค์กรบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา เป็นต้น

2. กระทรวงสาธารณสุข มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ กรมอนามัย สำนักงานสาธารณสุข แต่ละพื้นที่

3. กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม (กระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องคือ กรมควบคุมมลพิษ

4. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องคือ กรมชลประทาน และกรมป่าไม้ หน่วยงานที่กล่าวมานี้มีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานเอาไว้ในกฎหมายแต่ละฉบับ

ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่า กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ เข้ามาเกี่ยวข้องกับเรื่องขยะมูลฝอยได้อย่างไร เพราะเมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติใน พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อม 2535 แล้วปรากฏว่าไม่มีบทบัญญัติใดให้อำนาจในเรื่องการจัดการขยะมูลฝอยเอาไว้โดยตรง แต่ในพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ พ.ศ. 2535 มาตรา 3 กำหนดให้กรมควบคุมมลพิษมีหน้าที่ พัฒนาระบบ รูปแบบ และวิธีการที่เหมาะสมสำหรับระบบต่างๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการคุณภาพน้ำเสีย อากาศ ระดับเสียง สารอันตราย และ กากของเสีย และมาตรา 4 ในส่วนของกองจัดการสารอันตรายและกากของเสีย กำหนดให้ติดตามตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับสารอันตรายและกากของเสีย และจัดทำรายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับสารอันตรายและกากของเสีย ดังนั้น กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ จึงอาศัยบทบัญญัติตามพระราชกฤษฎีกานี้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องการควบคุมและจัดการขยะมูลฝอย

ทิ้งขยะในมืออย่างไรจึงจะถูกต่อ ?

เวลาที่เราจะทิ้งขยะ ทำไมต้องทิ้งให้ถูกที่ และต้องทิ้งลงถังขยะ ทั้งนี้เป็นเพราะปัจจุบันมีข้อกำหนดห้ามการทิ้งขยะในที่สาธารณะ แต่กำหนดให้ทิ้งในภาชนะที่จัดเตรียมไว้ให้ และข้อกำหนดให้รักษาความสะอาดในที่ทางของตน ในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมและจัดการขยะมูลฝอย เช่น พ.ร.บ. รักษาความสะอาด 2535 มาตรา 31 "ห้ามมิให้ผู้ใด เทหรือทิ้งสิ่งใดๆ ลงบนถนนหรือบนพื้นรถโดยสาร หรือทิ้งมูลฝอยในสถานที่สาธารณะ นอกภาชนะหรือที่ที่ราชการส่วนท้องถิ่นจัดไว้" พ.ร.บ. ทางหลวง พ.ศ. 2535 มาตรา 45 "ห้ามมิให้ผู้ใดทิ้งขยะมูลฝอย หรือสิ่งอื่นใดในเขตทางหลวง ตกหล่นบนทางจราจร ซึ่งหากฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี ปรับไม่เกิน

60,000 บาท หรือทั้งจำกัดปรับ” (มาตรา 71) และที่เห็นได้ชัดในปัจจุบันคือ ข้อกำหนดของกรุงเทพมหานคร ที่ห้ามทิ้งขยะในที่สาธารณะ ฝ่าฝืนปรับไม่เกิน 2,000 บาท ซึ่งหลายคนได้ถูกปรับไปแล้ว

และเนื่องจากขยะที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมีปริมาณมาก และเกิดขึ้นตลอดเวลา จนกลายเป็นปัญหาที่สำคัญ ทำให้การทิ้งขยะ นอกจากจะทิ้งให้ถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ยังต้องถูกต้องตามหลักวิชาการด้วย กล่าวคือ เวลาที่มีขยะเกิดขึ้นที่ใดต้องมีการจัดการ ณ จุดนั้นให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ เช่น คิดว่าเป็นขยะอะไร เป็นเศษอาหาร พลาสติก กระดาษ แก้ว หรือโลหะทิ้งตรงไหนได้บ้าง และถ้าเป็นขยะจากบ้านหรือสำนักงานก็ต้องคิดอีกว่าจะเก็บไว้อย่างไรก่อนที่พนักงานเก็บขยะจะมาเก็บไป ซึ่งก็คือ ต้องเก็บไว้ในถังขยะที่มีฝาปิด หรือไม่ก็ใส่ถุงหรือกล่องแยกไว้ต่างหาก นอกจากนี้ยังต้องคิดต่อไปว่า ขยะพวกนี้ขายหรือหมุนเวียนมาใช้ใหม่ได้หรือไม่ ถ้ายังขายหรือสามารถนำมาใช้ใหม่ได้ เช่น ขยะจำพวกกระดาษ กระป๋องอะลูมิเนียม ขวดแก้ว หรือพลาสติกก็ให้แยกเก็บไว้ต่างหาก การจัดการเหล่านี้เรียกว่า การจัดการขยะ ณ แหล่งกำเนิด ถ้าหากเรามีการจัดการที่ดีแล้ว จะช่วยลดปริมาณขยะที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน รวมทั้งการนำเสียของขยะ และการเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมรอบๆ ตัวเราก็จะลดลง และยังสามารถสร้างรายได้ให้เราได้อีกโดยการขายขยะ เช่น เศษกระดาษ ขวดแก้ว เศษเหล็ก นั้นเอง

ขยะที่ถูกทิ้งแล้วไปไหน ?

ขยะหลังจากถูกทิ้งแล้ว กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมและจัดการขยะจะกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของราชการส่วนท้องถิ่น ในการจัดการขยะมูลฝอยภายในเขตรับผิดชอบ เช่น พ.ร.บ. การสาธารณสุข 2535 กำหนดให้ราชการบริหารส่วนท้องถิ่นจัดการขยะที่เกิดขึ้นในเขตรับผิดชอบของตน หรืออาจมอบให้บุคคลใดทำการแทนภายในการดูแลของหน่วยงานราชการนั้นหรืออาจอนุญาตให้บุคคลอื่นดำเนินการกำจัด โดยเรียกเก็บค่าบริการก็ได้ (มาตรา 18) กำหนดวิธีการเก็บขนและกำจัดมูลฝอย และกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมในการให้บริการของเอกชนที่กำจัดขยะด้วย (มาตรา 20 (3) (4) และ (5)) เป็นต้น ดังนั้น ขยะที่เกิดขึ้นจะถูกเก็บขน และนำไปกำจัดโดยหน่วยงานราชการหรือเอกชนที่ได้รับอนุญาต

ทั้งนี้ในทางปฏิบัติแล้ว จะมีวิธีการ และการจัดการตามหลักวิชาการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งพอสรุปได้คือ หลังจากขยะถูกทิ้งลงถังขยะที่ได้จัดไว้แล้ว ก็จะถูกรวบรวมจากถังขยะในแต่ละจุดใส่รถเก็บขยะเรียกขานตอนนี้ว่า การเก็บรวบรวมขยะ โดยอาจจะมีการเก็บทุกวันหรือสัปดาห์ละ 2 - 3 ครั้ง รถที่นำมาจัดเก็บอาจจะเป็นรถบรรทุกหรือรถเก็บขยะแบบเปิดข้างเทท้าย หรืออัดไฮโดรลิก อย่างที่เห็นอยู่ทั่วไปก็ได้ ซึ่งจะขึ้นอยู่กับปริมาณขยะ และหน่วยงานแต่ละพื้นที่ว่ามีงบประมาณและเจ้าหน้าที่มากน้อยแค่ไหน

สำหรับขยะที่เก็บได้ในแต่ละวันจะถูกขนส่งไปยังสถานที่กำจัดขยะ ซึ่งถ้าหากสถานที่กำจัดอยู่ไกล การขนส่งไปทีเดียวก็น่าจะเปลืองค่าใช้จ่าย ก็อาจจะมีการขนถ่ายขยะที่สถานีขนถ่ายขยะเพื่อรวบรวมขยะให้ได้ปริมาณมากๆ แล้วใช้รถบรรทุกขนาดใหญ่ขนขยะไปอีกที่หนึ่ง อย่างเช่นที่กรุงเทพมหานครมีสถานีขนถ่ายขยะอยู่ที่โรงกำจัดขยะหนองแขม อ่อนนุช และท่าแร่ ซึ่งรวบรวมขยะจากทุกที่ในกรุงเทพมหานคร แล้วขนส่งไปยังที่กำจัดขยะที่อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐมต่อไป

เขากำจัดขยะกันอย่างไร ?

วิธีการกำจัดขยะที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน มีทั้งวิธีการที่ไม่ถูกสุขลักษณะ และวิธีการที่ถูกสุขลักษณะ การเลือกใช้วิธีการใดก็ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพ งบประมาณ ความรู้ความเข้าใจและการให้ความสำคัญในการจัดการขยะของหน่วยงานแต่ละพื้นที่ วิธีการที่ไม่ถูกสุขลักษณะนั้นก็เพียงแต่นำขยะไปเทกองในที่ที่ทิ้งขยะเฉยๆ หรืออาจมีการเผาขยะด้วย ซึ่งทำให้เกิดปัญหาตามมาในหลายๆ ด้านเช่น เรื่องกลิ่นเหม็น แมลงวันชุกชุม คิวไฟ เศษขยะปลิวว่อนโดยเฉพาะถุงพลาสติก

สำหรับวิธีการที่ถูกสุขลักษณะที่นิยมใช้กันมีอยู่ 3 วิธีด้วยกัน คือ การกำจัดขยะโดยใช้เตาเผาขยะ การหมักทำปุ๋ย และวิธีการฝังกลบอย่างถูกสุขลักษณะ ทั้ง 3 วิธีนี้เริ่มที่จะใช้กันในตัวเมืองสำคัญหรือเมืองใหญ่ๆ เช่น กรุงเทพฯ ขอนแก่น ภูเก็ต เป็นต้น โดยวิธีการกำจัดขยะที่ถูกสุขลักษณะเหล่านี้จะมีกระบวนการคัดแยกขยะที่เก็บมาได้ก่อนจะนำขยะที่เหลือไปกำจัดด้วยวิธีการต่างๆ ต่อไปเนื่องจากขยะที่เก็บมาจะผสมปนเปกันไปเพราะตอนทิ้งขยะและการจัดเก็บขยะส่วนใหญ่และจะใส่รวมๆ กันในรถเก็บขยะ ดังนั้น สถานที่กำจัดขยะหรือ สถานีขนถ่ายขยะ จึงต้องทำการคัดแยกขยะหรือวัสดุที่มีค่าหรือยังใช้ประโยชน์ได้ออกจากขยะทั่วไป ซึ่งการคัดแยกอาจใช้คนหรือเครื่องจักรคัดแยกก็ได้

การใช้เตาเผากำจัดขยะทำได้อย่างไร ?

การกำจัดขยะโดยใช้เตาเผา นั้น เป็นการนำขยะมาเผาในเตาเผาที่มีลักษณะเป็นห้องคล้ายเตาเผาถ่านขนาดใหญ่ของชาวบ้าน ใช้ความร้อนสูง (ประมาณ 800-1,300 องศาเซลเซียส) เพื่อให้สามารถเผาวันที่เกิดจากการเผาขยะซึ่งเป็นมลพิษทางอากาศได้ด้วย อาจใช้น้ำมันเสริมเพื่อให้ขยะติดไฟได้ง่าย ตัวเตาเผาต้องสั่งซื้อมาจากต่างประเทศและต้องมีเจ้าหน้าที่ดูแล ดังนั้นการจะเลือกใช้วิธีการนี้กำจัดขยะ ก็ต้องพิจารณาอย่างดีว่ามีงบประมาณเพียงพอ มีขยะที่เผาได้มีปริมาณมาก และหากหน่วยงานต้องปฏิบัติงานเองก็ต้องมีบุคลากรที่สามารถทำได้ อย่างไรก็ตามการใช้เตาเผาขยะสามารถกำจัดขยะได้เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 90 ของปริมาณขยะทั้งหมด) และสามารถนำความร้อนที่เกิดขึ้นมาใช้ประโยชน์ได้หากมีปริมาณมากพอ เช่น โรงเตาเผาขยะแห่งแรกของเมืองไทยที่จังหวัดภูเก็ต สามารถนำความร้อนที่ได้จากการเผาขยะมาผลิตกระแสไฟฟ้าใช้ภายในโรงงานได้ เป็นต้น

มลพิษอันตรายของเสียอันตราย

คู่มือกฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับประชาชน

ถ่ายชะงากำจัดโดยการหมักทำปุ๋ยได้หรือไม่ ?

การกำจัดขยะโดยการหมักทำปุ๋ย เป็นวิธีการที่ทำให้ขยะที่เป็นเศษอาหาร พืชผักเน่าเปื่อยตามธรรมชาติ โดยมีการควบคุมอุณหภูมิ ปริมาณออกซิเจนให้เหมาะสมเหมือนกับการทำปุ๋ยหมักจากมูลสัตว์ทั่วไป วิธีการนี้สามารถทำได้ 2 วิธี คือ แบบกองบนพื้นหรือในหลุมทั่วไป และการหมักโดยใช้เครื่องจักรกล วิธีการหลังจะใช้เวลาสั้นและสะดวกกว่า จึงนิยมใช้ในการทำปุ๋ยหมักจากขยะมากกว่าวิธีการแรก โดยวิธีการทำนั้นต้องมีการแยกขยะ แยกมาเฉพาะขยะที่เน่าเปื่อยได้ง่าย แล้วนำมาหมักไว้ในโรงหมัก 2-3 วัน จึงพลิกกลับครั้งหนึ่ง เพื่อให้ขยะเกิดการหมักสมบูรณ์ทั้งหมด หมักอยู่ประมาณ 2 สัปดาห์ เมื่อได้ปุ๋ยหมักแล้วต้องมีการฆ่าเชื้อโรคโดยการตากแดดหรือ ใช้รังสี การใช้วิธีการกำจัดขยะด้วยวิธีนี้ต้องคำนึงถึงหลายสิ่งหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องประสิทธิภาพในการกำจัดขยะที่สามารถกำจัดขยะได้เพียงประมาณร้อยละ 30-50 เท่านั้น แล้วยังต้องประสบกับปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมอีก เช่น เรื่องกลิ่นเหม็น การแพร่กระจายเชื้อโรค การกำจัดขยะส่วนอื่นที่ไม่สามารถหมักได้ เช่น พลาสติก และที่สำคัญปุ๋ยหมักที่ได้นั้น ถ้าหากจะนำออกขายจะประสบกับปัญหามีคุณภาพด้อยกว่าปุ๋ยในท้องตลาด ดังนั้นการกำจัดขยะโดยวิธีการหมักทำปุ๋ยมักจะใช้ร่วมกับวิธีการอื่น เพื่อเป็นการลดปริมาณขยะและทำให้ขยะเน่าเปื่อยได้ง่ายขึ้น วิธีการนี้จะใช้อยู่ที่สถานีขนถ่ายขยะของกรุงเทพฯ

แนววิธีการกำจัดขยะโดยการฝังกลบอย่างปลอดภัย ?

การกำจัดขยะโดยวิธีการฝังกลบอย่างถูกสุขลักษณะ เป็นการนำขยะมาฝังในพื้นที่ที่ได้จัดเตรียมไว้ คล้ายกับวิธีการฝังขยะที่ทำกันอยู่ทั่วไป แต่จะแตกต่างกันตรงที่วิธีการฝังกลบอย่างถูกสุขลักษณะนี้ จะมีการเกลี่ยและบดอัดขยะให้แน่น จากนั้นจะใช้ดินปิดทับและอัดให้แน่นอีกครั้งหนึ่ง พอวันต่อไปก็จะนำขยะใหม่มาเทกองบนชั้นดินที่ปิดทับขยะเดิมไว้ แล้วเกลี่ยบดขยะใหม่เอาดินใหม่ปิดทับเช่นเดิม ทำเช่นนี้ทุกวันทำให้เกิดการฝังขยะเป็นชั้นๆ และเมื่อฝังกลบจนถึงระดับที่กำหนดจึงปลูกต้นไม้หรือสวนหย่อมปิดทับข้างบน การฝังกลบขยะอย่างถูกสุขลักษณะนี้สามารถทำได้ 2 แบบ คือ การฝังกลบบนพื้นที่ที่เริ่มจากระดับดินเดิมแล้วฝังกลบขึ้นไปเรื่อย และอีกวิธีหนึ่งคือ การฝังกลบบนขุดร่อง คือขุดเป็นบ่อก่อนแล้วจึงค่อยฝังกลบขึ้นเป็นชั้นจนถึงระดับที่กำหนดไว้ วิธีการกำจัดขยะโดยการฝังกลบอย่างถูกสุขลักษณะนี้จะได้รับความนิยมมากกว่าวิธีอื่นเนื่องจากกำจัดขยะได้ทั้งหมด แต่อย่างไรก็ตาม การเลือกใช้วิธีนี้จะมีปัญหาเรื่องพื้นที่ เนื่องจากต้องใช้พื้นที่มาก ต้องคิดคำนวณว่าพื้นที่สามารถรองรับขยะได้อย่างน้อย 15 ปี นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องผลกระทบต่อน้ำใต้ดินที่เกิดจากการซึมของน้ำจากขยะ และประเด็นสำคัญอยู่ที่พื้นที่ตั้งของพื้นที่ฝังกลบต้องได้รับความยินยอมจากประชาชนในท้องถิ่นก่อนจึงจะสามารถดำเนินการได้วิธีการที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ ได้แก่ กรุงเทพฯ ซึ่งมีที่กำจัดขยะอยู่ที่อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม เป็นต้น

ถ้าเลือกวิธีกำจัดขยะจะต้องมีภาระอะไรบ้าง ?

การที่หน่วยงานจะตัดสินใจเลือกใช้วิธีใดในการกำจัดขยะนั้น จะต้องรู้ข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้เรียบร้อยก่อน ทั้งข้อมูลทางด้านวิชาการ ทางด้านกฎหมาย และความพร้อมของหน่วยงานเอง เช่น

1. ปริมาณขยะที่เกิดขึ้น จะต้องคาดการณ์ปริมาณขยะที่จะเกิดขึ้นล่วงหน้าอย่างน้อย 15 ปี ว่ามีมากแค่ไหน ส่วนใหญ่เป็นขยะประเภทอะไร ทั้งนี้ ปริมาณขยะจะเป็นตัวกำหนดรูปแบบกำจัดขยะที่เหมาะสม จำนวนเงินทุนและค่าใช้จ่ายในการดำเนินการได้
2. ข้อมูลจำเพาะของวิธีการกำจัดแต่ละวิธี เช่น ขนาดที่ดินที่ต้องใช้ แต่ละวิธีมีข้อดีข้อเสียอย่างไร ใครใช้อยู่แล้วบ้างในตอนี้
3. ความพร้อมขององค์กร เช่น งบประมาณมีมากน้อยแค่ไหน จะคิดค่าบริการอย่างไรแพงไปหรือเปล่าชาวบ้านยินดีจะจ่ายหรือไม่ มีที่ดินอยู่เพียงพอลงมือทำได้เลยหรือต้องซื้อที่ดินเพิ่มเติม
4. ความร่วมมือจากประชาชนในท้องถิ่น มีมากน้อยแค่ไหน ชาวบ้านอยากได้หรือไม่อยากได้วิธีกำจัดแบบไหน
5. ต้องตรวจสอบกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องว่าจะดำเนินการแล้ว ต้องขออนุญาตใครหรือเปล่า ต้องจัดทำรายงาน EIA หรือไม่ หรือจะขอเงินทุนช่วยเหลือได้อย่างไร เพราะเมื่อสร้างเรียบร้อยแล้วจะได้เปิดใช้ได้เลย

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสถานที่กำจัดขยะอย่างไร ?

การกำจัดขยะที่เก็บมาจากที่ต่างๆ นั้นหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบจะเอาไปทิ้งเรียกรวดไม่ได้ จะต้องมียุทธศาสตร์ที่กำจัดขยะ ซึ่งการสร้างที่กำจัดขยะนั้นก็มียุทธศาสตร์ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องอยู่บ้าง อย่างไรก็ตามในเรื่องขยะนี้ ใน พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อม 2535 ไม่ได้บัญญัติไว้โดยตรงแต่ในหมวด 3 ว่าด้วยการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ในส่วนที่เกี่ยวกับการวางแผนการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม ได้กำหนดให้จังหวัดที่อยู่ในเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามมาตรา 43 หรือเขตควบคุมมลพิษตามมาตรา 59 หรือไม่อยู่ในเขตพื้นที่ดังกล่าว แต่จะดำเนินการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในเขตจังหวัดของตน จัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัด (มาตรา 37) ซึ่งแผนปฏิบัติการดังกล่าวในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องขยะก็คือ มาตรา 38 "แผนการจัดการและให้ได้มาซึ่งที่ดิน วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือและเครื่องใช้ที่จำเป็นสำหรับการสร้าง ติดตั้ง ปรับปรุง ดัดแปลง ซ่อมแซม บำรุงรักษา และดำเนินการระบบบำบัดน้ำเสียรวม หรือ ระบบกำจัดของเสียรวม ของส่วนราชการหรือราชการส่วนท้องถิ่น" จากบทบัญญัติดังกล่าวเป็นข้อกำหนดให้แต่ละจังหวัดต้องมีแผนปฏิบัติการเพื่อให้มีระบบกำจัดของเสียรวม ซึ่งระบบกำจัดของเสียดังกล่าวรวมความถึงระบบ

มูลนิธิและของเสียอันตราย

คู่มือกฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับประชาชน

กำจัดขยะนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม มีกฎหมายบางฉบับที่กำหนดให้มีการจัดสร้างโดยกำจัดมูลฝอยในบางพื้นที่ ได้แก่ พื้นที่ที่มีประกาศกำหนดให้เป็นเขตพื้นที่ให้ใช้มาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม โดยการประกาศดังกล่าว ในแต่ละพื้นที่จะกำหนดให้มีการก่อสร้าง หรือดำเนินการบางกิจการตามที่กฎหมายกำหนด เช่น ประกาศกระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ เรื่อง การกำหนดเขตพื้นที่และมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในบริเวณเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี ซึ่งกำหนดให้พื้นที่ที่เป็นเขตผังเมืองรวมและเขตควบคุมอาคารของเมืองพัทยา ซึ่งจะห้ามมิให้ก่อสร้างอาคารหรือดำเนินกิจกรรมต่างๆ เช่น โรงฆ่าสัตว์ โรงกำจัดมูลฝอย การระเบิดและย่อยหิน การปล่อยทิ้งของเสียหรือมลพิษลงสู่แหล่งน้ำหรือทะเล เป็นต้น ประกาศลักษณะดังกล่าวที่ห้ามมิให้มีการก่อสร้างโรงกำจัดมูลฝอย มี 2 ฉบับ คือ

1. ประกาศกระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ เรื่อง กำหนดเขตพื้นที่และมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในบริเวณเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี พ.ศ.2535 ประกาศ ณ วันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2535 ซึ่งปัจจุบันได้หมดอายุการใช้บังคับแล้ว แต่ได้มีฉบับใหม่ออกมาใช้บังคับ คือ ประกาศกระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ เรื่อง กำหนดเขตพื้นที่และมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในบริเวณเมืองพัทยาจังหวัดชลบุรี พ.ศ. 2540 ประกาศ ณ วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2540

2. ประกาศกระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ เรื่อง กำหนดเขตพื้นที่และมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในบริเวณจังหวัดภูเก็ต พ.ศ.2535 ประกาศ ณ วันที่ 30 กันยายน พ.ศ.2535 ซึ่งปัจจุบันประกาศดังกล่าวได้หมดอายุการใช้บังคับแล้ว และได้มีประกาศกระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ เรื่อง กำหนดเขตพื้นที่และมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในบริเวณจังหวัดภูเก็ต (พ.ศ. 2540) ใช้บังคับแทน

ดังนั้น ในการดำเนินการจัดสร้างโรงกำจัดขยะในพื้นที่ใดก็ตามจะต้องศึกษากฎหมายหรือประกาศต่างๆ ให้ครบถ้วนด้วย

ปัญหาในทางปฏิบัติที่สำคัญของการควบคุมจัดการขยะมูลฝอยในประเทศไทย?

ปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายในการควบคุมและจัดการขยะที่สำคัญ มีอยู่ 3 ประการด้วยกัน คือ

1. ปัญหาการขาดความเอาใจจริงเอาใจใส่ในการบังคับใช้กฎหมาย โดยเฉพาะเรื่องการลงโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้ในกรณีที่มีการฝ่าฝืน ทำให้คนไม่เคารพกฎหมาย เกิดการทิ้งขยะไม่เป็นที่เป็นที่ เป็นทาง ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่า ในกรณีของกรุงเทพมหานคร เริ่มบังคับใช้กฎหมายห้ามทิ้งขยะอย่างจริงจังโดยการตั้งจุดจับปรับผู้ที่ทิ้งขยะไม่ลงถังที่จัดไว้ให้ ทำให้ปริมาณขยะที่เคยเรี่ยราดตามที่สาธารณะในกรุงเทพมหานครลดลงมาก

2. ข้อกำหนดของกฎหมายขาดประเพณีในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งนี้เนื่องจาก

กฎหมายได้กำหนดไว้ชัดเจนว่า ให้หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่จัดการขยะแต่ผู้เดียวตั้งแต่การจัดวางถังขยะไว้ตามที่ต่างๆ การเก็บขน การกำจัดขยะ การรักษาความสะอาดในที่สาธารณะ ถนน ทางเท้า จึงเป็นเหตุทำให้ประชาชนทั่วไปรู้สึกว่าการกำจัดขยะเป็นหน้าที่ของรัฐ รัฐมีหน้าที่เก็บและกำจัดให้หมดไป ดังนั้นหากไม่มีที่ทิ้งขยะมาอยู่ข้างๆ บ้านตัวเองก็จะไม่รู้สึกเดือดร้อน และไม่รู้สึกว่าตัวเองต้องมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะด้วย ทั้งนี้เพราะกฎหมายได้กันประชาชนออกไปจากการควบคุมและจัดการขยะตั้งแต่เริ่มต้น

3. ข้อกำหนดในทางปฏิบัติที่ต้องออกจากกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมและจัดการขยะออกมาล่าช้าไม่ทันต่อสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น เรื่องการกำหนดแนวทาง วิธีการเก็บขนและกำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ยังไม่มีประกาศออกมาอย่างแน่ชัด ซึ่งแนวทางดังกล่าว หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นจะต้องนำไปปฏิบัติใช้ในพื้นที่ของตน เพื่อให้มีการจัดการขยะที่ถูกต้องและเหมาะสมตามหลักวิชาการ ปัจจุบันนี้จึงมีปัญหาเรื่องการจัดการขยะมูลฝอยไม่ถูกต้องให้หน่วยงานราชการได้ขบคิดแก้ไขจนปวดหัวเกือบทุกหน่วยงาน

กฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันสามารถจัดการขยะได้เพียงพอหรือไม่?

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมและจัดการขยะมีหลายฉบับ แต่ก็ไม่มีกฎหมายฉบับใดที่มีบทบัญญัติครอบคลุมการควบคุมและจัดการขยะได้ทั้งหมด ทั้งนี้เพราะบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมและจัดการขยะส่วนใหญ่มี 2 ลักษณะ คือ ข้อกำหนดห้ามทิ้งขยะในที่สาธารณะ ให้ทิ้งในที่ที่จัดเตรียมไว้ กับข้อกำหนดให้หน่วยราชการส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ดูแลรักษาความสะอาด และกำจัดขยะที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นของตนให้หมดไปเท่านั้น จึงไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกำหนดเรื่องการวางแผนการจัดการขยะมูลฝอยไว้โดยตรง ทั้งในเรื่องระเบียบ กฎเกณฑ์ มาตรฐาน และแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในการดำเนินงาน ตั้งแต่การคัดแยก การเก็บขน การขนส่ง การกำจัด รวมทั้งการติดตามตรวจสอบ นอกจากนี้แม้บทบัญญัติของ พ.ร.บ.สาธารณสุข 2535 จะมีมาตรา 20(3) ที่ให้อำนาจแก่ราชการส่วนท้องถิ่น กำหนดวิธีการเก็บขน และกำจัดสิ่งปฏิกูล แต่บทบัญญัตินี้ดังกล่าวเป็นเพียงข้อปฏิบัติในการเก็บขนขยะของราชการส่วนท้องถิ่นเท่านั้น ดังนั้น จึงสามารถกล่าวได้ว่า กฎหมายที่เกี่ยวข้องไม่เพียงพอที่จะเอื้ออำนวยต่อการจัดการขยะมูลฝอยให้มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะเป็นอย่างไรบ้าง?

หลังจากมีขยะเกิดขึ้นและถูกนำไปทิ้งแล้ว คนทั่วไปมีส่วนรับรู้ในเรื่องการจัดการขยะในขั้นตอนต่อไปน้อยมาก จะรู้ก็เพียงแต่ว่าเขามาเก็บขยะหน้าบ้านหรือยัง หรือมีส่วนร่วมอีกทีก็ตอนมี

ป้ายประกาศว่าจะมีการสร้างที่ทิ้งขยะอยู่ใกล้บ้าน จึงจะเริ่มมีบทบาทมากขึ้นจนอาจรุนแรงถึงขั้นรวมตัวกันประท้วง การจัดการขยะในช่วงที่ผ่านมา คนทั่วไปเข้าไปมีส่วนร่วมน้อยมากเพราะคนส่วนใหญ่รู้สึกว่ามีหน้าที่ของตน แต่เป็นหน้าที่ของรัฐ ทั้งยังละเลยในการปฏิบัติตามข้อกำหนด ซึ่งผลแสดงออกมาเป็นการไม่ให้ความร่วมมือต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการไม่ทิ้งขยะลงถังที่จัดไว้ หรือการทิ้งขยะในที่สาธารณะ รวมทั้งการช่วยกันลดปริมาณขยะและแยกขยะก่อนทิ้งก็น้อยด้วย นอกจากนี้เมื่อประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมบางครั้งผิดบทบาทหรือผิดกฎหมาย เช่น การชุมนุมประท้วงปิดถนนเพื่อต่อต้านการนำขยะมาทิ้งใกล้บ้าน สาเหตุสำคัญก็คือการทำงานของภาครัฐเท่าที่ผ่านมาไม่ได้เอื้ออำนวยให้คนทั่วไปเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น

เราจะมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยได้อย่างไรบ้าง?

ปัญหาขยะมูลฝอยที่สำคัญก็คือ ปริมาณขยะมีจำนวนมากและคนทิ้งขยะไม่เป็นที่เป็นทาง ดังนั้น การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเรื่องขยะมูลฝอยนั้น ในเบื้องต้นเราต้องสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนเข้าใจกฎเกณฑ์ของสังคม และเชื่อถือศรัทธากฎหมายจนกระทั่งเกิดการปฏิบัติตามข้อกำหนดของกฎหมายอย่างเคร่งครัดด้วยความเต็มใจเสียก่อน จากนั้นจึงสร้างนิสัยในการช่วยลดปัญหาขยะ ซึ่งมีแนวทางที่สามารถดำเนินการได้ง่าย ทั้งที่บ้านและที่ทำงาน คือ

1. **การลดปริมาณขยะ** ต้องให้ประชาชนรู้และเข้าใจว่าควรลดปริมาณขยะได้อย่างไร ควรเลือกบริโภคอย่างไรถึงจะทำให้เกิดขยะน้อยลง ใช้ของอย่างไรจึงจะลดขยะได้ เป็นต้น

2. **การแยกขยะ** ต้องให้ประชาชนเข้าใจเหตุผลของการแยกขยะ และทำให้ทุกคนสามารถแยกขยะได้ทุกครั้งก่อนทิ้ง โดยสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนว่า ขยะบางอย่างสามารถแยกออกมาใช้ประโยชน์ได้ เช่น ขวดแก้ว โลหะ พลาสติก สามารถนำมาใช้ซ้ำหรือหมุนเวียนกลับไปใช้ได้ อีกขยะบางอย่างแยกออกมาทำปุ๋ยได้ เช่น เศษอาหาร เปลือกผลไม้ และขยะบางอย่างเป็นอันตราย เช่น หลอดฟลูออเรสเซนต์ แบตเตอรี่ เป็นต้น

3. **สร้างจิตสำนึก** ให้กับคนทุกคนว่า ตนเองเป็นผู้ก่อมลพิษ ดังนั้น จึงถือเป็นหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบในการมีส่วนร่วมในการทำให้ขยะหมดไป

นั่นคือ กลยุทธ์การสร้างความสำเร็จ และปลูกจิตสำนึกให้กับประชาชนในเรื่องการลดปริมาณขยะ (Reduce) โดยการระลึกว่า “ยังใช้ได้อยู่ (Reused)” “ยังพอแก้ไขได้ (Repair)” “มีพิษควรหลีกเลี่ยง (Reject)” “ควรหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ (Recycle)”

แต่ทั้งนี้ต้องมีการวางแผนให้มีระบบการควบคุมและจัดการขยะที่ดีขึ้นมารองรับการปฏิบัติของประชาชน นั่นคือ การจัดวางถังขยะที่เพียงพอ มีการแยกประเภทของขยะอย่างชัดเจน มีการเก็บขนขยะที่เป็นระบบไม่ก่อปัญหาขยะตกค้าง มีการแยกเก็บขยะตามประเภทของขยะ

รวมทั้งมีสถานที่กำหนดและวิธีการกำจัดที่ถูกต้อง และเป็นที่ยอมรับของประชาชน นอกจากนี้รัฐต้องให้การสนับสนุนและส่งเสริมแก่องค์กรท้องถิ่นให้มีระบบการจัดการขยะที่ดี และสามารถแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยได้ด้วยตนเองอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ทั้งในเรื่องของงบประมาณ ความรู้ การฝึกอบรมบุคลากร รวมทั้งการออกกฎเกณฑ์ ระเบียบปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้กับองค์กรท้องถิ่นได้

กฎหมายในปัจจุบันสามารถออกข้อกำหนดให้ประชาชนแยกขยะก่อนทิ้งได้หรือไม่?

บทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมและจัดการขยะส่วนใหญ่ มีวัตถุประสงค์หลักในการรักษาความสะอาดและการกำจัดขยะในพื้นที่ต่างๆ โดยข้อกำหนดต่างๆ จะมีผลบังคับเพียงให้คนเอาขยะมาทิ้งเท่านั้น แต่ไม่ได้บังคับให้มีการแยกขยะก่อนทิ้ง รวมทั้งกฎหมายก็ไม่ได้ครอบคลุมถึงเรื่องการบรรจุภัณฑ์ของสินค้า การลดปริมาณขยะ (Reduce) การใช้ซ้ำ (Reused) การหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) การแปรสภาพกลับมาใช้ (Recovery) ซึ่งเป็นมาตรการด้านการจัดการขยะด้วย และเมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติของ พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อม 2535 มาตรา 78 ซึ่งได้กำหนดไว้ชัดเจนว่าให้ปฏิบัติไปตามบทบัญญัติของกฎหมายที่มีอยู่แล้ว แต่ทั้งนี้เมื่อพิจารณากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับขยะพบว่า ไม่มีบทบัญญัติใดกำหนดเกี่ยวกับการแยกขยะไว้จึงน่าจะสามารถนำบทบัญญัติของ พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อม 2535 หมวด 3 ว่าด้วยการควบคุมมลพิษส่วนที่ 2 ในเรื่องมาตรฐานควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิดมาใช้บังคับได้ โดยมาตรา 55 ได้ให้อำนาจแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ กำหนดมาตรฐานการควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิด สำหรับการควบคุมการปล่อยทิ้งของเสียจากแหล่งกำเนิดออกสู่สิ่งแวดล้อม และ มาตรา 57 ได้บัญญัติได้ว่า *“ในกรณีที่มีกฎหมายฉบับอื่นบัญญัติให้อำนาจส่วนราชการใดกำหนดมาตรฐานควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิดในเรื่องใดไว้ แต่ส่วนราชการนั้นไม่ใช้อำนาจตามกฎหมายกำหนดมาตรฐานดังกล่าว ก็ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ มีอำนาจกำหนดมาตรฐานควบคุมมลพิษในเรื่องนั้นได้ โดยให้ถือว่าเป็นมาตรฐานตามกฎหมายในเรื่องนั้นด้วย”* ดังนั้น ในกรณีการทิ้งขยะจากแหล่งกำเนิดต่างๆ จึงน่าจะสามารถกำหนดให้มีการจำแนกขยะก่อนทิ้งอันเป็นการทำให้ประชาชนต้องแยกขยะในการดำเนินชีวิตประจำวันของตนได้ รวมทั้งการกำหนดมาตรฐานดังกล่าว ยังน่าจะสามารถกำหนดให้ครอบคลุมถึงเรื่องการบรรจุภัณฑ์ของสินค้า การนำวิธีการลดปริมาณขยะ การใช้ซ้ำ การหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ และการแปรสภาพกลับมาใช้ เพื่อการควบคุมและจัดการขยะได้อีกด้วย

นอกจากการนำบทบัญญัติเรื่องการควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิดมาใช้แล้ว ยังสามารถนำมาตรการ การวางแผนการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม ที่บัญญัติไว้ใน พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อม 2535 (มาตรา 35 และมาตรา 36) มาใช้ได้ด้วย โดยบทบัญญัตินี้ได้กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ จัดทำแผนปฏิบัติการเรียกว่า *“แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม”* ซึ่งแผน

บทสรุปสาระสำคัญของเนื้อหา

คู่มือกฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับประชาชน

ดังกล่าวประกอบด้วยแผนงานและแนวทางการทำงานในเรื่องต่างๆ ซึ่งอาจตีความจากบทบัญญัติใน มาตรา 36 (1) ที่ระบุว่า “การจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในเรื่องอื่นๆ” ว่าหมายความรวมถึงการจัดการเกี่ยวกับขยะด้วย และ (2) ที่ระบุว่า “การควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิด” ว่าหมายความรวมถึงมลพิษจากขยะด้วย ดังนั้น การตรากฎหมายและการออกกฎข้อบังคับที่จำเป็นสำหรับการดำเนินงานตามแผนการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมดังกล่าว จึงสามารถวางแผนในการจัดการขยะทั้งในเรื่อง การแยกขยะ การลดปริมาณขยะ การบรรจุภัณฑ์ของสินค้า และมาตรการอื่นๆ ได้อีกด้วย

มาตรการใดบ้างที่จะนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอย?

ปัญหาขยะมูลฝอยที่เห็นอยู่ในปัจจุบันที่สำคัญคือ การมีปริมาณขยะจำนวนมาก หลากชนิด และกำจัดยาก มาตรการที่สามารถนำมาใช้ได้ คือ

1. มาตรการในการลดปริมาณขยะมูลฝอย โดยการออกข้อกำหนดต่างๆ ที่ช่วยในการลดปริมาณขยะ เช่น

- การกำหนดให้ลดวัสดุหีบห่อให้เหลือเท่าที่จำเป็นจริงๆ ไม่ใช่ห่อหลายชั้นทั้งๆ ที่ของมี นิดเดียว

- การกำหนดให้สินค้าต่างๆ ให้วัสดุหีบห่อที่กำจัดหรือย่อยสลายได้ง่าย โดยอาจมีการ ส่งเสริม โดยการช่วยเหลือทางภาษี

- การกำหนดให้มีการผลิตสินค้าที่สามารถใช้ทดแทนหรือใช้เติมได้ (Refill)

2. มาตรการเกี่ยวกับการแยกขยะมูลฝอย มาตรการนี้อาจออกเป็นข้อกำหนดให้ผู้ผลิต สินค้า ผลิตภาชนะรูปทรงสีสรรแตกต่างกันตามชนิดของขยะก็ได้ อย่างไรก็ตามมาตรการนี้ต้องใช้ แรงจูงใจที่จะทำให้เกิดการแยกขยะตั้งแต่ต้นจึงจะได้ผล และต้องมีถังรองรับที่มีการแยกอย่างชัดเจน ด้วย ไม่ใช่แยกขยะที่บ้านมาแล้วหาที่ทิ้งขยะไม่ได้

3. มาตรการเกี่ยวกับการนำกลับมาใช้ใหม่ มาตรการนี้อาจออกข้อกำหนดในการปฏิบัติได้ เช่น

- การกำหนดวิธีการเก็บคืนขยะที่เกิดจากสินค้าโดยให้ผู้ผลิต (ผู้ที่ก่อให้เกิดขยะ) ต้อง รับผิดชอบในการจัดเก็บสิ่งที่ก่อให้เกิดเป็นขยะบางประเภท เพื่อนำไปใช้ใหม่อีก (Reused) หรือนำไป ทำลายโดยผู้ผลิตออกค่าใช้จ่ายเอง แต่ผู้บริโภค (ตัวเราเอง) จะต้องซื้อสินค้าแพงขึ้น

- การกำหนดให้ผู้ผลิตนำชิ้นส่วนของสินค้าของตนไปผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ (Recycle) และหากผู้ผลิตไม่ได้ดำเนินการ ก็จะต้องเรียกเก็บเงินจากผู้ผลิตที่ไม่ได้ดำเนินการดังกล่าว เพื่อใช้ เป็นค่าใช้จ่ายในการกำจัดให้ขยะที่เกิดขึ้นจากผู้ผลิตนั้นให้หมดไป

ควรมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมและจัดการขยะอย่างไรบ้าง?

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมและจัดการขยะนั้นได้กำหนดให้ การจัดการขยะเป็นอำนาจหน้าที่ขององค์กรท้องถิ่น แต่อย่างไรก็ตาม พ.ร.บ. การสาธารณสุข 2535 ก็ได้ใช้เอกชนสามารถมารับจ้างเป็นผู้เก็บ ขน และกำจัดขยะได้ ซึ่งถ้ามีการปรับปรุงกฎหมายส่วนนี้ให้มีในกฎหมายฉบับอื่นด้วยเพื่อให้เอกชนสามารถดำเนินการได้สะดวกมากขึ้น จะมีส่วนทำให้การจัดการขยะในประเทศไทยมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นด้วย เนื่องจากในปัจจุบันการดำเนินการของเอกชนมีความคล่องตัวมากและมีประสิทธิภาพในการทำงานสูง นอกจากนี้ควรเพิ่มบทบัญญัติเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น เช่น กำหนดให้เป็นหน้าที่ของผู้ทิ้งขยะที่จะต้องกำจัดขยะมูลฝอยให้หมดไปด้วย มิใช่เพียงแต่กำหนดห้ามทิ้งขยะในที่ต่างๆ เท่านั้น

ของเสียอันตรายคืออะไร?

คำว่า “ของเสียอันตราย” ได้ถูกบัญญัติไว้ในมาตรา 79 แห่ง พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อม 2535 แต่ทั้งนี้ พระราชบัญญัติดังกล่าวมิได้ให้บทนิยามของคำว่าของเสียอันตรายไว้โดยเฉพาะเจาะจง อย่างไรก็ตาม จะพบว่าคำที่เกี่ยวข้อง คือคำว่า “ของเสีย” ซึ่งได้ให้ความหมายไว้ในมาตรา 4 ดังนี้

“ของเสีย” หมายความว่า ขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล น้ำเสีย อากาศเสีย มลสาร หรือวัตถุอันตรายอื่นใด ซึ่งถูกปล่อยทิ้งหรือมีที่มาจากแหล่งกำเนิดมลพิษ รวมทั้งกาก ตะกอน หรือสิ่งตกค้างจากสิ่งเหล่านั้น ที่อยู่ในสภาพของเหลวหรือก๊าซ

จากความหมายของคำว่า “ของเสีย” ดังกล่าว ได้อธิบายความต่างๆ ไปว่าอะไรบ้างที่เป็นของเสียตามกฎหมาย โดยยังไม่แยกประเภทของเสียว่าของเสียอะไรบ้างที่เป็นของเสียทั่วไป และของเสียอะไรบ้างที่เป็นของเสียอันตราย แต่ทั้งนี้ พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อม 2535 ก็ได้บัญญัติความหมายของคำที่ใกล้เคียงกับคำว่าของเสียอันตรายได้ คือคำว่า “วัตถุอันตราย” ในมาตรา 4 เช่นกันดังนี้

“วัตถุอันตราย” หมายความว่า วัตถุระเบิดได้ วัตถุไวไฟ วัตถุออกซิไดส์ และวัตถุเปอร์ออกไซด์ วัตถุมีพิษ วัตถุที่ทำให้เกิดโรค วัตถุแก๊สมันตรังสี วัตถุที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรม วัตถุกัดกร่อน วัตถุที่ก่อให้เกิดการระคายเคือง วัตถุอย่างอื่น ไม่ว่าจะเป็เคมีภัณฑ์หรือสิ่งอื่นใด ที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืช ทรัพย์ หรือสิ่งแวดล้อม

ความหมายของคำว่า “วัตถุอันตราย” ดังกล่าวนี เหมือนกับความหมายของคำว่า “วัตถุอันตราย” ที่บัญญัติไว้ใน พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 (พ.ร.บ. วัตถุอันตราย 2535) ดังนั้นคำว่า “ของเสียอันตราย” ตามมาตรา 79 แห่ง พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อม 2535 เมื่อพิจารณาโดยใช้ความหมายของคำว่า “ของเสีย” ประกอบกับความหมายของคำว่า “วัตถุอันตราย” อาจสรุปได้ว่า **ของเสียอันตราย** หมายถึง “วัตถุอันตรายที่ถูกปล่อยทิ้ง หรือที่มาจากแหล่งกำเนิดมลพิษรวมทั้ง

มลพิษภัยของเสียอันตราย

คู่มือกฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับประชาชน

ภาคตะกอน หรือสิ่งตกค้างจากวัตถุอันตรายเหล่านั้น” แต่มีข้อสังเกตว่าความหมายนี้ยังไม่ครอบคลุมถึงของเสียติดเชื้อจากสถานพยาบาล ซึ่งเป็นของเสียอันตรายที่สำคัญชนิดหนึ่งไว้อย่างชัดเจนนัก

อย่างไรก็ตาม นอกจากกฎหมายดังกล่าวแล้ว ยังมีหน่วยงานที่ได้ให้ความหมายของคำว่าของเสียอันตรายไว้ เช่น กรมควบคุมมลพิษ ได้ยกร่าง “การกำหนดกฎ ระเบียบ การจัดการของเสียอันตรายในประเทศไทย” (คาดว่าจะสามารถนำออกมาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติได้ในอีกไม่นานนี้) โดยได้ให้คำนิยามคำว่าของเสียอันตรายไว้ดังนี้

“ของเสียอันตราย” ให้หมายถึง ของเสียที่เกิดจากการผลิต การใช้สารเคมีหรือสารอันตรายอื่นใดในอุตสาหกรรม การเกษตร สาธารณสุข หรือกิจกรรมอื่นใดที่ระบุไว้ในร่างดังกล่าว ทั้งนี้ของเสียอันตรายจะถูกกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการวัตถุอันตราย ซึ่งมีหลักเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

ก. ของเสียอันตรายนี้อาจทำให้เกิดการสูญเสียชีวิต หรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอย่างร้ายแรง หากไม่ได้รับการเก็บรักษา ขนส่ง บำบัด หรือกำจัดอย่างเหมาะสม

ข. คุณสมบัติของของเสียอันตรายสามารถตรวจสอบได้ โดยวิธีมาตรฐานที่หน่วยงานราชการกำหนด

นอกจากนี้ อนุสัญญาบาเซล (Basel Convention) ซึ่งเป็นอนุสัญญาที่ว่าด้วยการเคลื่อนย้ายและการกำจัดของเสียอันตรายข้ามแดน (Transboundary) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ของเสีย” และ “สารอันตราย” ไว้ดังนี้

“ของเสีย” คือสารใดๆ หรือวัตถุใดๆ ซึ่งถูกใช้ และถูกทิ้ง หรือตั้งใจที่จะได้รับการกำจัด

“ของเสีย” คือ วัตถุใดๆ ที่ถูกทิ้ง ให้ถูกปล่อยไว้โดยธรรมชาติ คือไม่มีการกระทำอะไรกับของเสียนั้นเลย

“ของเสีย” หมายความว่า สารหรือวัตถุใดที่ใช้ไม่ได้ ซึ่งถูกปลดปล่อยจากชุมชน อุตสาหกรรม เกษตรกรรม พาณิชยกรรมและการบริการ หรือกิจกรรมอื่นๆ

“สารอันตราย” หมายความว่า วัตถุใดๆ หรือสารใดๆ ที่จะหรืออาจจะไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม ให้เกิด หรือมีศักยภาพให้เกิดอันตรายทางด้านสาธารณสุข สวัสดิการ หรือสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเพิ่มการตายหรือการเจ็บป่วยอย่างรุนแรง

ทั้งนี้อนุสัญญาบาเซลได้กำหนดประเภทกากที่เป็นของเสียอันตรายตามอนุสัญญาบาเซล เช่น กากจากโรงพยาบาล กากจากผลิตภัณฑ์ยารักษาโรค กากจากน้ำมัน กากที่เหลือจากการกำจัดกากอุตสาหกรรม กากจากการผลิต การผสม และการใช้สารเคมีในการถ่ายภาพและอัดรูปภาพ เป็นต้น ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า การกำหนดประเภทกากของเสียที่เป็นอันตราย ตามอนุสัญญาบาเซลนี้ ของเสียติดเชื้อจากโรงพยาบาลก็จัดเป็นของเสียอันตรายแต่สำหรับกากสารกัมมันตภาพรังสี

ต้องมีวิธีการที่จำเพาะเจาะจง

ดังนั้น เราจึงอาจจะสรุปได้ในเบื้องต้นว่า ของเสียอันตราย น่าจะหมายถึง ของเสียที่เกิดจากกิจกรรมต่างๆ และมีคุณสมบัติทำให้เกิดพิษภัยต่อสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรงทั้งที่เป็นสารเคมีหรือวัตถุอื่นๆ

ของเสียติดเชื้อคืออะไร และจัดเป็นของเสียอันตรายหรือไม่?

ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีความหมายใดกำหนดความหมายของคำว่าของเสียติดเชื้อไว้โดยตรงเช่นเดียวกัน (แต่ทั้งนี้กระทรวงสาธารณสุขได้ยกย่องกระทรวงว่าด้วยการควบคุมมูลฝอยติดเชื้อ ซึ่งคาดว่าจะสามารถออกมาบังคับใช้ได้ไม่ช้าเกินไป) อย่างไรก็ตาม องค์การอนามัยโลกได้ให้ความหมาย “ของเสียติดเชื้อ” ซึ่งครอบคลุมทั้งส่วนที่เป็นขยะติดเชื้อ (ขยะในส่วนที่เป็นของแข็ง) และของเหลวติดเชื้อ โดยให้ความหมายไว้ดังนี้

“ของเสียติดเชื้อ” หมายถึง ของเสียจากโรงพยาบาลอันประกอบไปด้วยของเสียที่สัมผัสกับผู้ป่วย (ได้แก่ สำลี ผ้าก๊อช กระดาษชำระ ถุงมือ ผ้าพันแผล พลาสเตอร์ เข็มฉีดยา กระบอกฉีดยา อุปกรณ์สำหรับใส่สารให้น้ำเกลือและเลือด ใบมีดสำหรับผ่าตัด) เลือด น้ำเหลือง ส่วนประกอบของเลือด (เช่น เม็ดเลือด เกล็ดเลือด) สิ่งขับถ่ายหรือของเหลวที่ออกจากร่างกายผู้ป่วย (เช่น น้ำลาย เสมหะ อุจจาระ ปัสสาวะ ไชข้อ น้ำอสุจิ) สิ่งส่งมาเพาะเชื้อที่ต้องทิ้งของเสียจากการเพาะเชื้อ และที่เก็บพวกเชื้อโรค เครื่องมือสำหรับเพาะเลี้ยงเชื้อ แผ่นกระจกและแผ่นกรอบกระจกสำหรับตรวจเชื้อโรค วัคซีนที่ไม่ใช้แล้ว เศษชิ้นเนื้ออวัยวะต่างๆ ส่วนต่างๆ ของร่างกาย เด็กที่คลอดออกมาแล้วเสียชีวิต ของเหลวอื่นๆ ที่ออกมาจากการผ่าตัดและการผ่าตัด ตลอดจนจนซากสัตว์ทดลอง ส่วนต่างๆ ของสัตว์ทดลอง ริงนอนหรือกรงที่ขังสัตว์ เป็นต้น

เมื่อนำความหมายของของเสียติดเชื้อไปเปรียบเทียบกับความหมายของของเสียอันตรายแล้ว มีข้อสังเกตว่าขยะที่มาจากสถานพยาบาลบางชนิด เช่น สำลี ผ้าพันแผล หรือถุงมือ หากไม่ได้สัมผัสกับผู้ป่วยโดยตัวมันเองแล้วจะไม่ใช่ของเสียติดเชื้อ เพราะไม่ได้ก่อให้เกิดโทษหรือพิษภัยรุนแรงต่อคนหรือสิ่งแวดล้อม แต่ถ้าขยะเหล่านี้เกิดเพราะการสัมผัสกับผู้ป่วย หรือ สารเคมีต่างๆ ขยะเหล่านี้จะเข้าลักษณะเป็นของเสียติดเชื้อ ซึ่งเป็นของเสียอันตรายทันที เนื่องจากเกิดการปนเปื้อนของโรค รวมทั้งสารเคมีต่างๆ ทั้งนี้เพราะเชื้อโรคจัดเป็นวัตถุที่ทำให้เกิดโรค หรือเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดอันตรายแก่บุคคล สัตว์ ตามความหมายของคำว่า “วัตถุอันตราย” ตาม พ.ร.บ.สิ่งแวดล้อม 2535 และ พ.ร.บ. วัตถุอันตราย 2535 นั่นเอง

บทนิยามของของเสียอันตราย

คู่มือกฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับประชาชน

ของเสียอันตรายเกิดจากที่ไหน ปริมาณเท่าไร?

จากความเข้าใจของคนทั่วไปมักคิดว่าของเสียอันตราย เป็นเพียงพวกกากอุตสาหกรรม หรือสารเคมีต่างๆ เท่านั้น จึงทำให้มองเห็นว่าโรงงานอุตสาหกรรมเป็นแหล่งกำเนิดของของเสียอันตรายเพียงแหล่งเดียว ซึ่งความคิดนี้ถูกต้องเพียงบางส่วนเท่านั้น เพราะของเสียอันตรายมีหลายประเภท โดยมีแหล่งกำเนิดใหญ่ๆ เป็นพวกโรงงานอุตสาหกรรม ชุมชนการเกษตรกรรม และสถานพยาบาล เป็นต้น ทั้งนี้ของเสียอันตรายจากชุมชนก็จะมีแหล่งกำเนิดของเสียอันตรายย่อยอีกหลายแหล่ง เช่น อาจจะเป็น (1) จากบ้านพักอาศัย (2) จากโรงพยาบาล คลินิก และห้องปฏิบัติการ (3) จากอู่ซ่อมรถและปั้มน้ำมัน (4) จากแหล่งเกษตรกรรม และ (5) จากสถานประกอบการและร้านค้า ที่มีกระจายอยู่ในทุกแห่งของชุมชน

ตัวอย่างของเสียอันตรายจากแหล่งต่างๆ แยกตามแหล่งกำเนิด เช่น

1. ของเสียอันตรายจากอุตสาหกรรม มีแหล่งที่มา เช่น โรงชุบโลหะ โรงผลิตแบตเตอรี่ โรงฟอกหนัง ตัวอย่างของเสียประเภทนี้ได้แก่ โลหะหนัก ตัวทำละลาย กรด ต่าง เป็นต้น

2. ของเสียอันตรายจากเกษตรกรรม ของเสียประเภทนี้ได้แก่ ยาปราบศัตรูพืช ภาชนะบรรจุสารเคมีปราบศัตรูพืชที่ใช้แล้ว เป็นต้น

3. ของเสียอันตรายจากชุมชน ของเสียประเภทนี้ได้แก่ ถ่านไฟฉาย หลอดฟลูออเรสเซนต์ ขากเครื่องใช้ไฟฟ้า ยาและเครื่องสำอางที่เสื่อมคุณภาพ อุปกรณ์ตู้แลร์กษารถยนต์ ยาฆ่าแมลง น้ำยาซักทำความสะอาด เป็นต้น

4. ของเสียอันตรายจากสถานพยาบาล หรือที่เรียกว่าของเสียติดเชื้อ ของเสียประเภทนี้ได้แก่ เข็มฉีดยา มีดผ่าตัด สำลี ผ้าพันแผล อวัยวะและเนื้อเยื่อ น้ำเลือด น้ำหนอง หรือสิ่งของเครื่องใช้ของผู้ป่วย เป็นต้น

จากข้อมูลปี 2539 พบว่ามีของเสียอันตรายต่างๆ เกิดขึ้นทั่วประเทศประมาณ 1.6 ล้านตัน โดยเกิดจากภาคอุตสาหกรรมประมาณ 1.3 ล้านตัน และจากชุมชนอีกประมาณ 3 แสนตัน ทั้งหมดนี้มีบางส่วนเท่านั้นที่ได้รับการนำไปกำจัด คือประมาณร้อยละ 42 ของของเสียอันตรายจากภาคอุตสาหกรรม ซึ่งการกำจัดของเสียอันตรายต้องมีความพิถีพิถันกว่าการกำจัดขยะทั่วไป แต่ที่ผ่านมาพบว่าโรงงานอุตสาหกรรมหลายแห่งแอบนำของเสียอันตรายมาทิ้งรวมกับขยะจากบ้านเรือนหรือแอบทิ้งในที่ว่างเปล่า ในขณะที่ของเสียอันตรายจากชุมชนเองก็จะถูกทิ้งรวมไปกับขยะจากบ้านเรือน โดยไม่มีการแยกทิ้ง จึงทำให้เกิดการปนเปื้อนของสารพิษสู่สิ่งแวดล้อม

ของเสียอันตรายแบ่งเป็นกี่ประเภท อะไรบ้าง?

ของเสียอันตรายแบ่งออกตามลักษณะการเกิดอันตราย หรือตามคุณสมบัติของของเสียอันตรายนั้นได้เป็น 8 ประเภท คือ

1. ประเภทติดไฟง่าย อาจทำให้เกิดเพลิงไหม้ได้ ทำให้เกิดความร้อน ควัน ก๊าซ หรือฝุ่นละอองกระจายออกไปเป็นบริเวณกว้าง เช่น ตะกอนน้ำมัน ตะกอนสี เป็นต้น
2. ประเภทสารกัดกร่อน เป็นสารที่มีน้ำเป็นส่วนประกอบ เช่น น้ำยาฟอกขาว น้ำยาขัดพื้น เป็นต้น
3. ประเภททำให้เกิดปฏิกิริยาระเบิด เมื่อสัมผัสกับน้ำหรืออากาศ จะทำให้เกิดก๊าซพิษหรือเกิดการระเบิดได้ ได้แก่ สารเคมีที่เสื่อมสภาพ เช่น กรดหรือด่างที่เสื่อมสภาพ เป็นต้น
4. ประเภทสารพิษ ถ้าเก็บไม่ถูกวิธีอาจปล่อยสารพิษออกสู่สิ่งแวดล้อมได้ เช่น สารฆ่าแมลง สารปราบศัตรูพืช เป็นต้น
5. ประเภทวัตถุระเบิด เป็นสารที่ก่อให้เกิดอันตรายโดยการระเบิดอย่างรุนแรงฉับพลัน เช่น พลุ ดอกไม้ไฟ ดินประสิว เป็นต้น
6. ประเภทสารที่สามารถถูกชะล้างได้ เป็นสารที่ไม่ใช้แล้ว ซึ่งเมื่อนำมาสกัดด้วยวิธีมาตรฐานแล้ว มีปริมาณโลหะหนักหรือวัตถุมีพิษปนเปื้อนอยู่ในน้ำสกัดนั้น เท่ากับหรือมากกว่ามาตรฐานที่กำหนดไว้ เช่น ตะกั่วปรอท เป็นต้น
7. ประเภทกากกัมมันตรังสี เป็นวัตถุที่ไม่ใช้ประโยชน์แล้ว อาจอยู่ในรูปของแข็งหรือของเหลว ซึ่งแปรอะเปื้อนด้วยสารกัมมันตภาพรังสีในระดับความแรงของรังสีสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้
8. ประเภทที่ทำให้เกิดโรค เช่น เชื้อไวรัส แบคทีเรีย หรือจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดโรคต่างๆ

การจัดการของเสียอันตรายตาม พ.ร.บ.สิ่งแวดล้อม 2535 เป็นอย่างไร?

พ.ร.บ.สิ่งแวดล้อม 2535 ได้กล่าวถึงการจัดการของเสียอันตรายไว้เช่นเดียวกับเรื่องขยะ คือ ถ้ามีกฎหมายใดบัญญัติไว้ก็ให้บังคับตามข้อกำหนดของกฎหมายนั้น แต่มีหลักการสำคัญอยู่ที่ว่า ถ้าไม่มีกฎหมายใดบัญญัติไว้โดยเฉพาะ จึงสามารถนำมาตราการว่าด้วยการควบคุมของเสียอันตรายตาม พ.ร.บ.สิ่งแวดล้อม 2535 มาใช้บังคับ กล่าวคือ (มาตรา 79) กำหนดให้อำนาจแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ โดยคำแนะนำของคณะกรรมการควบคุมมลพิษ ออกกฎกระทรวงในเรื่องต่อไปนี้

1. กำหนดชนิดและประเภทของของเสียอันตรายที่เกิดจากการผลิต การใช้สารเคมี หรือวัตถุอันตรายในกระบวนการผลิตทางอุตสาหกรรม เกษตรกรรม การสาธารณสุข และกิจการอย่างอื่นให้อยู่ในความควบคุม

บทนิยามและของเสียอันตราย

คู่มือกฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับประชาชน

2. กำหนดหลักเกณฑ์ มาตรการ และวิธีการ เพื่อควบคุมการเก็บรวบรวม การรักษาความปลอดภัย การขนส่งเคลื่อนย้าย การนำเข้ามาในราชอาณาจักร การส่งออกป็นอกราชอาณาจักร และการจัดการบำบัดและกำจัดของเสียอันตราย ด้วยวิธีการที่เหมาะสมตามหลักวิชาการ

จากหลักการสำคัญของการนำกฎหมายสิ่งแวดล้อมไปใช้ในการจัดการของเสียอันตราย ตามบทบัญญัติมาตรา 79 แห่ง พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อม 2535 ได้แสดงให้เห็นเจตนารมณ์ของกฎหมายไว้ชัดเจนว่า ต้องไม่มีกฎหมายใดบัญญัติไว้จึงจะนำกฎหมายสิ่งแวดล้อมมาใช้บังคับได้ เจตนารมณ์นี้แสดงให้เห็นว่า พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อม 2535 จะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการจัดการของเสียอันตรายในกรณีที่กฎหมายอื่นได้กำหนดไว้แล้ว ไม่ว่าจะกฎหมายนั้นจะกำหนดหลักเกณฑ์ไว้อย่างไร และจะเพียงพอตามหลักวิชาการหรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการปฏิบัติงานซ้ำซ้อนกันระหว่างส่วนราชการต่างๆ ช่วยให้เกิดการประสานงานกันในส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง และในขณะเดียวกันก็จะเป็นการอุดช่องว่างในกรณีที่ไม่มีกฎหมายใดกำหนดไว้โดยเฉพาะ ซึ่งจะทำให้การควบคุมของเสียอันตรายครอบคลุมได้อย่างกว้างขวาง สามารถแก้ปัญหาได้ทันทั่วทั้งวิธีการควบคุมก็เป็นไปโดยสะดวก กล่าวคือ อาศัยการออกกฎกระทรวงก็ทำให้สามารถกำหนดชนิดและประเภทของของเสียอันตรายได้ พร้อมทั้งสามารถวางมาตรการต่างๆ เพื่อการควบคุมได้ด้วย

ดังนั้น หากจะนำมาตรา 79 แห่ง พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อม 2535 ไปบังคับใช้ก็จะต้องตรวจดูกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมและจัดการของเสียอันตรายให้หมดเสียก่อนว่า บทบัญญัติของกฎหมายเหล่านั้นยังไม่ครอบคลุม หรือมิได้บัญญัติในเรื่องใดไว้บ้าง จึงจะสามารถนำ พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อม 2535 ไปใช้ได้

อนุสัญญาบาเซลเกี่ยวข้องกับการควบคุมและจัดการของเสียอันตรายอย่างไร?

อนุสัญญาบาเซล (Basel Convention) เป็นอนุสัญญาที่ว่าด้วยการเคลื่อนย้ายและการกำจัดของเสียอันตรายข้ามแดน ซึ่งอนุสัญญาดังกล่าวเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศสมาชิกที่จะควบคุมการนำเข้า ส่งออก เคลื่อนย้าย และกำจัดของเสียอันตรายข้ามแดน ทั้งนี้การดำเนินการดังกล่าว จะต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของประเทศเสียก่อนจึงจะสามารถดำเนินการได้ การเป็นสมาชิกจะช่วยป้องกันมิให้มีการลักลอบนำของเสียอันตรายข้ามประเทศเข้ามาทั้งในอีกประเทศหนึ่งซึ่งเป็นการผิดข้อกำหนดหรือกฎเกณฑ์ที่ตกลงกันไว้ระหว่างประเทศสมาชิก

สำหรับประเทศไทย กระทรวงอุตสาหกรรมได้ดำเนินการเพื่อเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกโดยการออกประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง บัญชีรายชื่อวัตถุอันตราย พ.ศ. 2538 และลงนามให้สัตยาบันเข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาดังกล่าว เมื่อ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2540 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2541 ทำให้การนำเข้า ส่งออก เคลื่อนย้าย และกำจัดของเสียอันตรายข้ามแดนมาในประเทศไทยจะต้องได้รับความยินยอมเสียก่อนจึงจะสามารถดำเนินการได้

มีกฎหมายอะไรบ้าง ที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยและจัดการของเสียอันตราย?

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมและจัดการของเสียอันตราย แยกตามประเภทของของเสียอันตรายได้ดังนี้

1. กลุ่มกฎหมายที่ควบคุมของเสียอันตรายโดยตรง
 - 1) พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535
2. กลุ่มกฎหมายที่ควบคุมกิจการที่ก่อให้เกิดมลพิษประเภทของเสียอันตราย
 - 1) พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535
 - 2) พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522
 - 3) พระราชบัญญัติการปิโตรเลียม พ.ศ.2514
 - 4) พระราชบัญญัติการเดินทางเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ.2456
 - 5) พระราชบัญญัติพลังงานปรมาณูเพื่อสันติ พ.ศ.2504
 - 6) พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ.2510

ฯลฯ

3. กฎหมายที่ควบคุมมลพิษจากของเสียอันตรายโดยทั่วไป

- 1) พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535

กฎหมายแต่ละฉบับจะทำหน้าที่ไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกฎหมายนั้น โดยมี พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อม 2535 อุดช่องว่างในส่วนที่กฎหมายอื่นๆ ดังกล่าวไม่ได้บัญญัติครอบคลุมไว้

ของเสียอันตรายใครดูแล?

ของเสียอันตรายมีการจัดการเช่นเดียวกับขยะ คือ มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าเป็นของเสียอันตรายเกิดจากแหล่งกำเนิดประเภทไหนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับแหล่งกำเนิดนั้นก็ดูแล เช่น ของเสียอันตรายจากโรงงานอุตสาหกรรม ก็มีกรมโรงงานอุตสาหกรรมดูแล จึงพอสรุปได้ว่ามีส่วนราชการที่รับผิดชอบ ดังนี้

1. กระทรวงอุตสาหกรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ กรมโรงงานอุตสาหกรรม กรมทรัพยากรธรณี
2. กระทรวงสาธารณสุข หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ กรมอนามัย สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดต่างๆ
3. กระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ กรมควบคุมมลพิษ สำนักงานปรมาณูเพื่อสันติ
4. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ กรมวิชาการเกษตร

ผลเชิงฉันทะของเสียอันตราย

คู่มือกฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับประชาชน

5. กระทรวงคมนาคม หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ กรมเจ้าท่า

อย่างไรก็ตาม หน่วยงานที่ดูแลด้านการกำหนดนโยบายและมาตรการตาม พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อม 2535 คือ คณะกรรมการควบคุมมลพิษ ทำหน้าที่ประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในการจัดการของเสียอันตราย ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

ถ้ามีของเสียอันตรายอยู่ในบ้านจะมีวิธีการเก็บรวบรวมอย่างไร?

วิธีการและหลักในการปฏิบัติสำหรับการจัดการของเสียอันตราย ที่อยู่ในความครอบครอง นั้นขึ้นอยู่กับว่าเป็นของเสียอะไร เกิดจากแหล่งกำเนิดมลพิษประเภทไหน และเป็นของเสียอันตรายชนิดใด เนื่องจากแหล่งกำเนิดของเสียอันตรายแต่ละแหล่งจะมีข้อกำหนดตามกฎหมายควบคุมอยู่ เช่น มี พ.ร.บ. วัตถุอันตราย 2535 ควบคุมวัตถุอันตรายทุกชนิดรวมทั้งของเสียอันตรายโดยมีกลไกควบคุม ตั้งแต่การกำหนดชนิดของวัตถุอันตรายตามความรุนแรง และอันตรายของของเสียอันตรายแต่ละชนิด และกำหนดระดับในการควบคุมที่แตกต่างกัน 4 ระดับ ตัวอย่างเช่น วัตถุอันตรายชนิดที่ 1 เป็นประเภทที่ควบคุมอ่อนที่สุด กล่าวคือ การผลิต การนำเข้า การส่งออก หรือการมีไว้ในครอบครอง ซึ่งรวมถึงการทิ้งหรือปรากฏอยู่ในบริเวณที่อยู่ในความครอบครองของตนเองด้วย จะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด (มาตรา 18) และจากพระราชบัญญัติดังกล่าว กระทรวงอุตสาหกรรมได้ออกประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง บัญชีรายชื่อวัตถุอันตราย พ.ศ. 2538 กำหนดให้ของเสียเคมีวัตถุ 13 ประเภท เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 3 โดยกำหนดให้กรมโรงงานอุตสาหกรรมเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจดูแลรับผิดชอบ ทำให้การผลิต การนำเข้า การส่งออก หรือการมีไว้ในครอบครองซึ่งของเสียดังกล่าวจะต้องมีใบอนุญาตและต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดด้วย ดังนั้นการมีของเสียอันตรายอยู่ในความครอบครองก็ต้องศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องให้ครบถ้วนและปฏิบัติตามข้อกำหนดนั้นๆ อย่างเคร่งครัด

สำหรับกรณีที่มีของเสียอันตรายอยู่ในบ้าน ซึ่งเป็นของเสียอันตรายจากชุมชนทั่วไปมีหลักการจัดการตั้งแต่ที่จุดเริ่มต้น คือ **ลดปริมาณของเสียอันตรายให้น้อยที่สุด** เพื่อจะได้มีของเสียที่ต้องรวบรวม เก็บขน และนำไปกำจัดน้อยลง และหลักสำคัญในการเก็บรวบรวมของเสียอันตรายในบ้านเรือน คือ **การแยกของเสียอันตรายออกจากขยะทั่วไป** ถ้าเป็นของเหลว ไม่ควรเทรวมกันแต่ควรเก็บไว้ให้พ้นมือเด็ก เช่น กระจ็องยาฆ่าแมลงต่างๆ ยาที่หมดอายุแล้ว เป็นต้น

เมื่อแยกของเสียอันตรายออกมาแล้วขั้นตอนต่อไปคือการหาที่ทิ้งนอกบ้าน ถ้าอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครก็หาที่ทิ้งได้ไม่ยากนัก เพราะกรุงเทพฯ ได้จัดเตรียมถังสีเทาฝาสีแสดไว้รองรับของเสียอันตราย โดยวางไว้ตามปั้มน้ำมัน ห้างสรรพสินค้า และสถานที่ราชการเพื่อรวบรวมของเสียอันตรายและได้จัดให้มีรถเก็บขยะจำนวน 46 คัน ออกตระเวนเก็บเฉพาะของเสียอันตรายตาม

จุดต่างๆ ที่ได้จัดวางถังไว้ประมาณสัปดาห์ละครั้ง เพื่อนำไปกำจัดที่ศูนย์กำจัดของเสียอันตรายต่อไป แต่สำหรับจังหวัดอื่นหรือพื้นที่บริเวณชานเมืองที่ไม่มีถังรองรับของเสียอันตราย และไม่มีสถานที่กำจัดของเสียอันตรายที่ชัดเจน ก็ยังคงเป็นปัญหาและเป็นหน้าที่ของหน่วยงานราชการที่จะต้องเร่งหาวิธีการที่เหมาะสมต่อไป

การเก็บ ขน บำบัด และกำจัดของเสียอันตรายทำได้อย่างไร?

การเก็บ ขน บำบัด และกำจัดของเสียอันตราย มีหลักการจัดการเช่นเดียวกับการมีของเสียอันตรายไว้ในครอบครอง คือ ขึ้นอยู่กับกฎหมายที่ใช้ควบคุมของเสียอันตรายแต่ละชนิด ซึ่งสามารถสรุปได้คร่าวๆ ดังนี้

1. พ.ร.บ. วัตถุอันตราย 2535 มีบทบัญญัติมาตรา 18 กำหนดชนิดของวัตถุอันตรายตามความรุนแรงและอันตรายในแต่ละชนิด และกำหนดระดับในการควบคุมที่ต่างกัน และมาตรา 20 กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ออกประกาศกำหนดในเรื่องเกี่ยวกับการผลิต การนำเข้า การส่งออก การขนส่ง การเก็บรักษา การกำจัด และการทำลายวัตถุอันตราย

2. พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อม 2535 มีบทบัญญัติอื่นนอกเหนือจากมาตรา 78 และมาตรา 79 ที่สามารถนำมาใช้ในการดำเนินงาน เช่น การประกาศกำหนดมาตรฐานควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิด ตามมาตรา 55 การจัดให้มีระบบกำจัดของเสียรวมและมาตรการในการตรวจสอบควบคุม เป็นต้น

3. พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 มีบทบัญญัติกำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมออกข้อกำหนดมาตรฐาน และวิธีการควบคุม การปล่อยของเสีย มลพิษ หรือสิ่งใดๆ ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอันเกิดจากการประกอบกิจการโรงงานได้ตามมาตรา 8(5) ซึ่งปรากฏว่ามีกฎกระทรวงออกมา 2 ฉบับ คือ

1) กฎกระทรวงฉบับที่ 2 (พ.ศ.2535) กำหนดเกี่ยวกับการควบคุมการปล่อยของเสีย โดยกำหนดให้ผู้ประกอบการแยกเก็บสิ่งปฏิกูลหรือวัสดุที่ไม่ใช้แล้วซึ่งมีวัตถุมีพิษปนเปื้อนไว้ในที่รองรับหรือภาชนะแยกต่างหากอย่างเหมาะสม และต้องกำจัดด้วยวิธีการที่ปลอดภัย และหากของเสียดังกล่าวมีคุณสมบัติตามที่รัฐมนตรีกำหนด มิให้นำออกนอกบริเวณโรงงานเว้นแต่ได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมโรงงานอุตสาหกรรมให้นำออกไปเพื่อทำลายฤทธิ์ กำจัด ทิ้ง ผึ่ง เคลื่อนย้ายและขนส่ง ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดเสียก่อน

2) กฎกระทรวงฉบับที่ 3 (พ.ศ.2535) กำหนดให้โรงงานที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมตามที่รัฐมนตรีกำหนด ต้องจัดทำรายงานการตรวจสอบประสิทธิภาพของระบบป้องกันสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ การวิเคราะห์ปริมาณสารมลพิษในระบบป้องกันสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ และการตรวจสอบสภาพสิ่งแวดล้อม ผู้ฝ่าฝืนปรับไม่เกิน 100,000 บาท

มลพิษอื่นๆของเสียอันตราย

คู่มือกฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับประชาชน

4. พระราชบัญญัติการปิโตรเลียม พ.ศ.2514 มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับของเสียอันตรายในมาตรา 75 กำหนดให้ผู้รับสัมปทานต้องมีมาตรการตามวิธีการปฏิบัติงานปิโตรเลียมที่ดี เพื่อมิให้ที่อื่นๆ ไสโครกด้วยน้ำมัน และหากเกิดไสโครกก็ให้บำบัดโดยเร็ว

5. พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456 แก้ไขใหม่โดย พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย (ฉบับที่ 14) พ.ศ.2535 มาตรา 119 ห้ามมิให้มีการเททิ้ง หิน กรวดทราย ดิน โคลน อับเฉา สิ่งของปฏิภูมิต่างๆ รวมทั้งน้ำมัน และเคมีภัณฑ์ลงในแม่น้ำ ลำคลอง บึง อ่างเก็บน้ำ ทะเลสาบ ที่ประชาชนใช้ร่วมกัน หรือทะเลภายในน่านน้ำไทยอันเป็นเหตุให้เกิดความตื่นเซินตกตะกอนหรือสกปรก นอกจากได้รับอนุญาตจากกรมเจ้าท่า หากฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท และต้องชดใช้เงินค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้ในการขจัดสิ่งเหล่านั้นด้วย และมาตรา 119 ทวิ กำหนดห้ามมิให้มีการเท ทิ้ง น้ำมัน และเคมีภัณฑ์ หรือสิ่งใดๆ ลงในแม่น้ำ ลำคลอง บึง อ่างเก็บน้ำ หรือทะเลสาบ ที่เป็นทางสัญจรทางน้ำ หรือทะเลในน่านน้ำไทยอันเป็นเหตุให้เกิดเป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อมหรือเป็นอันตรายต่อการเดินเรือ หากฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท และต้องชดใช้ในการแก้ไขสิ่งเหล่านั้นด้วย

6. พระราชบัญญัติพลังงานปรมาณูเพื่อสันติ พ.ศ. 2504 มีบทบัญญัติควบคุมการนำเข้าหรือส่งออกวัสดุนิวเคลียร์พิเศษ วัสดุพลอยได้หรือวัสดุต้นกำลัง (มาตรา 13) ทั้งนี้มีกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องออกมา 1 ฉบับ คือ กฎกระทรวงฉบับที่ 2 (พ.ศ.2504) เพื่อควบคุมการเก็บรักษา (ข้อ 10) และกำหนดให้การทิ้งหรือขจัดวัสดุกัมมันตรังสี ต้องปฏิบัติตามวิธีการที่คณะกรรมการให้ความเห็นชอบเป็นหนังสือ (ข้อ 11)

7. พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 มีบทบัญญัติที่ควบคุมเกี่ยวกับแร่เป็นพิษ โดยกำหนดไว้ในมาตรา 69 กำหนดให้การท่าเหมือง หรือการแต่งแร่ ห้ามมิให้ผู้ถือประทานบัตรกระทำ หรือละเว้นการกระทำที่ทำให้แร่ที่มีพิษ หรือสิ่งอื่นที่มีพิษเกิดอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืช หรือทรัพย์สิน ถ้าฝ่าฝืนต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 2,000 บาท และอาจถูกเพิกถอนประทานบัตร

8. พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535 มีบทบัญญัติในมาตรา 25 เรื่อง เหตุรำคาญ คือ การก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียง หรือ ผู้ที่ต้องประสบกับเหตุเกี่ยวกับการเททิ้งละอองของสารเป็นพิษ ซึ่งอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ หรือการกระทำใดๆ อันเป็นเหตุให้เกิดรังสีสิ่งมีพิษ ตลอดจนเป็นเหตุทำให้อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพถือว่าเป็นเหตุรำคาญอย่างหนึ่ง

นอกจากบทบัญญัติของกฎหมายต่างๆ เหล่านี้แล้ว การจัดการของเสียอันตรายยังถูกควบคุมโดย พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อม 2535 มาตรา 79 ที่ได้กำหนดไว้ว่า ในกรณีที่ไม่มีกฎหมายใดบัญญัติไว้โดยเฉพาะ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ โดยคำแนะนำของคณะกรรมการควบคุมมลพิษ มีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดชนิดและประเภทของของเสียอันตรายให้อยู่ในความควบคุม และ

ให้กำหนดหลักเกณฑ์ มาตรการ และวิธีการในการจัดการต่างๆ ให้เหมาะสมและถูกต้องตามหลักวิชาการ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การเก็บ ขน บำบัด และกำจัดของเสียอันตรายมีข้อกำหนดของกฎหมายที่เกี่ยวข้องอยู่หลายฉบับ อย่างไรก็ตาม การเก็บ ขน การบำบัด และการกำจัดของเสียอันตราย นอกจากต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายนั้นๆ แล้ว ยังต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักวิชาการด้วย

การกำจัดของเสียอันตรายมีวิธีการอย่างไร?

วิธีการกำจัดที่ถูกหลักสุขาภิบาลมี 4 วิธีด้วยกันคือ ใช้กระบวนการทางฟิสิกส์-เคมี การเผา การฝังกลบ และการใช้วิธีการทางชีววิทยา ซึ่งขั้นตอนการกำจัดของเสียอันตรายแต่ละประเภทอาจใช้วิธีการใดวิธีหนึ่งหรือหลายวิธีผสมกันในการกำจัด โดยจะขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของของเสียอันตรายประเภทนั้นๆ เช่น ของเสียอันตรายจากโรงงานอุตสาหกรรม อาจกำจัดโดยใช้กระบวนการทางฟิสิกส์-เคมีเพื่อปรับคุณสมบัติหรือสภาพก่อน จากนั้นจึงนำไปฝังกลบหรือนำไปเผาเป็นต้น โดยแต่ละวิธีมีหลักการดังนี้

1. ใช้กระบวนการทางฟิสิกส์-เคมี (Physical-Chemical Process) วิธีการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เป็นการเปลี่ยนรูปของเสียอันตรายให้อยู่ในรูปที่ไม่มีอันตราย (2) ปลอดภัยและสะดวกในการเคลื่อนย้าย (3) ลดการปนเปื้อนของของเสียอันตรายในสภาพที่ฝังกลบ ตัวอย่างการใช้วิธีการนี้ได้แก่ การทำให้เป็นของแข็งโดยผสมกับซีเมนต์เพื่อจับของเสียอันตรายเอาไว้ในก้อนซีเมนต์ หรือการทำลายฤทธิ์ของเสียอันตราย เช่น ยาฆ่าแมลงให้ใช้ปูนขาวทำลายฤทธิ์ก่อนนำตะกอนเกลือที่ได้ไปฝัง เป็นต้น

2. การเผา (Incineration) ใช้เมื่อการทำลายฤทธิ์ไม่สามารถกำจัดของเสียอันตรายบางชนิดได้ เช่น สีสังเคราะห์ สารทำลาย ยา พิษบี ก็มักใช้วิธีการเผา การเผาต้องใช้ความร้อนสูงประมาณ 800 ถึง 1,400 องศาเซลเซียส เเผาจนกลายเป็นขี้เถ้า และจะต้องมีอุปกรณ์ควบคุมก๊าซพิษที่เกิดจากการเผาไหม้ เพื่อป้องกันปัญหามลพิษทางอากาศ จึงทำให้เครื่องเผามีราคาสูง

3. การฝังกลบอย่างปลอดภัย (Engineering Secure Landfill) การฝังกลบขยะอันตราย คล้ายกับการฝังกลบขยะทั่วไปแต่จะแตกต่างกันตรงที่ว่าจะต้องมีความพิถีพิถันกว่าการฝังกลบขยะทั่วไป คือ ต้องมีการบุพื้นด้วยแผ่นพลาสติกชนิด High Density Polyethylene (HDP) ทน 2 ชั้น เมื่อฝังของเสียอันตรายแล้วจะต้องปิดคลุมด้วยวัสดุกันซึมอีกครั้งก่อนจะปิดทับด้วยดิน และต้องมีระบบตรวจสอบคุณภาพน้ำใต้ดินบริเวณสถานที่ฝังกลบด้วย วิธีนี้มีประสิทธิภาพสูง เพราะกำจัดของเสียได้หมดไม่ว่าจะเป็นตะกอนจากกระบวนการทางฟิสิกส์-เคมีหรือเศษขี้เถ้าจากการเผา ตัวอย่างวิธีการนี้ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน คือ การฝังกากของเสียอันตรายจากท่าเรือคลองเตยไว้ที่จังหวัดกาญจนบุรี

มูลนิธิรณรงค์ของเสียอันตราย

คู่มือกฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับประชาชน

4. การใช้วิธีทางชีววิทยา (Biological Process) คือ จุลินทรีย์บางชนิดสามารถย่อยสลายของเสียอันตรายได้เมื่ออยู่ในสภาวะที่เหมาะสม วิธีการนี้เป็นวิธีการใหม่ในประเทศไทยยังไม่มีใช้ แต่ในต่างประเทศมีการใช้กันบ้างแล้ว เช่น ประเทศสวีเดนใช้บำบัดดินที่ปนเปื้อนด้วยสารอันตราย เป็นต้น

มีกี่โหลยบงที่รับก่าจัดของเสียอันตราย?

การก่าจัดของเสียอันตรายในปัจจุบัน มีศูนย์บริการก่าจัดของเสียอันตรายจากอุตสาหกรรมที่ได้มาตรฐานเป็นที่รู้จักกันทั่วไป คือ แสมดำ และเจนโก้

ศูนย์บริการก่าจัดกากอุตสาหกรรมแสมดำ (ศูนย์ฯ แสมดำ) ตั้งอยู่ที่เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร เป็นศูนย์บริการก่าจัดกากอุตสาหกรรมที่กรมโรงงานอุตสาหกรรมสร้างแล้วให้เอกชนเช่าดำเนินการ เปิดบริการเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2531 มีระบบทำลายฤทธิ์ประกอบด้วยระบบทำลายฤทธิ์น้ำเสียจากโรงงานชุบโลหะ ระบบทำลายฤทธิ์น้ำเสียจากโรงงานฟอกย้อม และระบบทำลายฤทธิ์กากตะกอนหรือของแข็ง โดยการเติมสารส้ม ปูนขาว เกลือกำมะถัน หรือปูนซีเมนต์ให้เป็นตะกอนเกลือที่ไม่ละลายน้ำ หรือทำเป็นก้อนซีเมนต์ แล้วนำไปฝังที่ศูนย์บริการก่าจัดกากอุตสาหกรรมราชบุรี (ศูนย์ฯ ราชบุรี) ซึ่งเป็นส่วนขยายของศูนย์ฯ แสมดำ ในลักษณะฝังกลบอย่างปลอดภัย

ศูนย์บริการก่าจัดกากอุตสาหกรรมที่จังหวัดระยอง (เรารู้จักกันทั่วไปในชื่อ เจนโก้) เป็นการดำเนินงานร่วมกันระหว่างกรมโรงงานอุตสาหกรรมและบริษัทเอกชน ได้แก่ บริษัท จี.ซี.เอ็น. ไฮลด์ดิงส์ จำกัด เพื่อจัดตั้งบริษัทบริหารและพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จำกัด (เจนโก้) ตั้งอยู่ในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด การดำเนินงานมี 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เป็นการปรับเสถียรและการฝังกลบ ระยะที่ 2 เป็นกระบวนการทางฟิสิกส์-เคมี และระยะที่ 3 เป็นการฝังกลบเปิดดำเนินการแล้วเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2540 เฉพาะในระยะที่ 1 เท่านั้น ส่วนระยะที่ 2 และ 3 ปัจจุบันประสบปัญหาทางด้านมวลชนและปัญหาเศรษฐกิจจึงได้ชะลอโครงการไว้ก่อน

สำหรับการก่าจัดของเสียอันตรายจากชุมชนนั้น ปัจจุบันยังไม่มีศูนย์ก่าจัดแต่อย่างใด แต่ก็มีความพยายามของหน่วยงานราชการ ที่ได้เร่งผลักดันให้มีศูนย์ก่าจัดของเสียอันตรายจากชุมชน เพื่อแยกก่าจัดของเสียอันตรายจากชุมชนออกจากขยะทั่วไป อย่างไรก็ตาม ในกรณีของกรุงเทพมหานครที่ได้มีการรณรงค์ให้แยกทิ้งของเสียอันตรายออกจากขยะทั่วไปแล้วนั้น ก็ได้มีการประสานงานกับกรมโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อให้เจนโก้รองรับและก่าจัดของเสียอันตรายที่รวบรวมได้จากการรณรงค์ดังกล่าว

ในส่วนของการฝังดินเชื่อ การดำเนินการจะแตกต่างจากของเสียอันตรายชนิดอื่น นั่นคือการเก็บขนของเสียดินเชื่อจะแตกต่างจากการเก็บขนของเสียอันตรายทั่วไป เพราะของเสียดินเชื่อเป็น

แหล่งสะสมของเชื้อโรค จึงต้องมีการควบคุมอุณหภูมิเพื่อป้องกันการเจริญเติบโตของเชื้อโรค และการนำเสียของของเสียติดเชื้อบางประเภทที่นำเสียได้ ดังนั้น รถเก็บขนที่ใช้จึงต้องควบคุมอุณหภูมิไม่ให้เกิน 10 องศาเซลเซียส จึงทำให้รถเก็บขนของเสียติดเชื้อมีราคาแพง แต่ก็มีบางจังหวัดที่มีใช้กันบ้างแล้ว เช่น กรุงเทพมหานคร และขอนแก่น ที่ได้มีรถเก็บขนของเสียติดเชื้อวิ่งเก็บของเสียติดเชื้อจากสถานพยาบาลบางแห่งเพื่อนำไปกำจัดอย่างถูกหลักวิชาการแล้ว ทั้งนี้โรงพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข โดยเฉพาะโรงพยาบาลศูนย์และโรงพยาบาลจังหวัดจะมีเตาเผาของเสียติดเชื้อเป็นของตนเอง ในขณะที่สถานพยาบาลหรือคลินิกขนาดเล็ก ส่วนใหญ่จะไม่มีระบบกำจัดของเสียติดเชื้ออย่างถูกต้อง จึงมีวิธีการกำจัดอย่างไม่ถูกสุขลักษณะ เช่น ฝังเผาไปกับเมรุเผาศพ หรือทิ้งไปกับขยะทั่วไป เป็นต้น

ทำไมจึงมีการคัดค้านโรงกำจัดของเสียอันตราย?

แน่นอน! ไม่มีใครอยากมีโรงกำจัดของเสียอันตรายหรือแม้โรงกำจัดของเสียทั่วไปอยู่ในท้องถิ่นของตัวเอง แต่หากตระหนักว่าถ้าไม่มีโรงกำจัดของเสียแล้ว เราจะกำจัดของเสียอันตรายที่กระจายอยู่มากมายได้อย่างไร? การมีโรงกำจัดของเสียที่ได้มาตรฐานจึงน่าจะเป็น ทางออกที่ดีกว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่จึงเป็นสิ่งจำเป็น เพราะถ้าหากประชาชนบริเวณใกล้เคียงโรงกำจัดของเสียเข้าใจปัญหาและได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างถูกต้องตามบทบาทที่ควรจะเป็นแล้วจะเป็นแรงผลักดันให้มีการดำเนินการจัดสร้างโรงกำจัดของเสียที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ปัญหาการคัดค้านโรงกำจัดของเสียก็จะหมดไป เพราะจริงๆ แล้วประชาชนไม่ได้ต่อต้านโรงกำจัดของเสียที่เป็นเทคโนโลยี แต่ที่เกิดการต่อต้านก็เนื่องจากไม่ได้รับแจ้งข้อมูลอย่างตรงไปตรงมาล่วงหน้าไม่มีรายละเอียดข้อมูลที่โปร่งใสให้ศึกษาตรวจสอบ ทำให้เกรงว่าการจัดการก่อสร้างโรงกำจัดของเสียอาจไม่เหมาะสม ไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการมากกว่า

ปัญหาในทางปฏิบัติที่สำคัญเกี่ยวกับการควบคุมและจัดการของเสียอันตรายคืออะไร?

การควบคุมและจัดการของเสียอันตรายนั้น มีปัญหาอยู่หลายประการด้วยกัน ทั้งนี้เนื่องจากการควบคุมและจัดการของเสียอันตรายยังไม่เป็นระบบ โดยเฉพาะของเสียอันตรายจากโรงงานอุตสาหกรรม และเกษตรกรรม เราไม่มีการรวบรวมข้อมูลต่างๆ ไว้ตั้งแต่ตอนนำเข้ามาในประเทศ ตอนผลิต และตอนใช้ว่ามีปริมาณเท่าใด ถูกใช้ไปเท่าใด เหลือจำนวนเท่าใด เป็นของเสียปริมาณเท่าใด เก็บไว้ที่ไหนบ้าง มีการจัดการเบื้องต้นไว้อย่างไร ข้อมูลเหล่านี้ไม่มีการรวบรวมให้เป็นระบบ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากมีการควบคุมดูแลกันหลายหน่วยงาน แต่มีการประสานงานไม่ดี ต่างคนต่างทำ ต่างเก็บข้อมูล ทั้งยังมีปัญหาในเรื่องสถานที่กำจัดของเสียอันตรายที่ยังมีไม่เพียงพอต่อ

มลพิษอันตรายของเสียอันตราย

คู่มือกฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับประชาชน

ปริมาณของเสียที่เกิดขึ้น หรือมีที่กำจัดของเสียแล้ว แต่ยังไม่สามารถบังคับให้โรงงานต่างๆ นำของเสียอันตรายไปกำจัดได้ นอกจากนี้ยังมีปัญหาในการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ประชาชน รวมทั้งปัญหาด้านการสื่อความหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับของเสียอันตราย เช่น การใช้สัญลักษณ์ต่างๆ ที่บ่งบอกชนิดและประเภทของเสียอันตรายที่ใช้แสดงบนฉลากของขวดสารเคมี หรือที่อยู่ข้างรถที่ใช้ขนส่งของเสียอันตราย เป็นต้น ปัญหาในทางปฏิบัติเหล่านี้เป็นสภาพปัญหาที่เป็นอยู่ในปัจจุบันซึ่งมีต้นเหตุมาจากการไม่มีระบบควบคุมและจัดการของเสียอันตรายที่ดีและเป็นระบบนั่นเอง

ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมและจัดการของเสียอันตรายมีอะไรบ้าง?

กฎหมายที่เกี่ยวกับการควบคุมและจัดการของเสียอันตรายส่วนใหญ่มีปัญหาและช่องว่างในการบังคับใช้ให้เป็นไปตามกฎหมายอยู่บ้าง ทั้งในเรื่องระบบควบคุมการจัดการของเสียอันตราย บทลงโทษ และเรื่องข้อกำหนดให้มีระบบการกำจัดของเสียอันตราย เนื่องจากกฎหมายแต่ละฉบับจะมุ่งไปในเรื่องการควบคุมและป้องกันไม่ให้เกิดอันตรายจากของเสียอันตรายเท่านั้น ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ รวมทั้งกฎหมายแต่ละฉบับก็มีวัตถุประสงค์หลักที่แตกต่างกัน จึงไม่ได้มีการบัญญัติให้ครอบคลุมในเรื่องระบบการจัดการของเสียอันตรายไว้อย่างครบวงจร เริ่มตั้งแต่การคัดแยกของเสียอันตรายแต่ละประเภท การเก็บขนและการเก็บกักของเสียอันตรายไว้อย่างถูกต้อง การทำลายอย่างถูกวิธีรวมทั้งวิธีการปฏิบัติในกรณีฉุกเฉิน ทั้งนี้บทบัญญัติของ พ.ร.บ. โรงงาน 2535 สามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาดังกล่าวได้บ้าง แต่ พ.ร.บ. โรงงาน 2535 นั้น ได้ดูแลครอบคลุมเฉพาะส่วนของของเสียอันตรายที่มีแหล่งกำเนิดมาจากโรงงานเท่านั้น ยังคงมีของเสียอันตรายจากแหล่งกำเนิดอื่นๆ อีก เช่น สถานพยาบาล ชุมชน ซึ่ง พ.ร.บ. โรงงาน 2535 ครอบคลุมไปไม่ถึง และยังไม่มีกฎหมายใดบัญญัติไว้ชัดเจน ดังนั้นจึงน่าจะนำบทบัญญัติตามมาตรา 79 แห่ง พ.ร.บ.สิ่งแวดล้อม 2535 มาใช้ในเรื่องดังกล่าวได้

ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมจัดการของเสียอันตรายหรือไม่?

ในการควบคุมและจัดการของเสียอันตรายนั้น ประชาชนมีส่วนร่วมน้อยมาก เนื่องจากประชาชนยังขาดความรู้เกี่ยวกับของเสียอันตราย ทั้งในด้านข้อมูลทางวิชาการและด้านกฎหมาย บางครั้งไม่รู้ด้วยซ้ำว่าของที่ใช้อยู่ทุกวัน เมื่อใช้เสร็จแล้วหรือทิ้งไว้จะเป็นของเสียอันตราย เช่น ถ่านไฟฉาย หลอดไฟฟลูออเรสเซนต์ เครื่องสำอาง ผลิตภัณฑ์บำรุงผิวต่างๆ ยารักษาโรค เป็นต้น เนื่องจากโดยตัวมันเองแล้วสิ่งของที่ใช้อยู่อาจจะไม่มีอันตราย แต่หากมีการทิ้งและกำจัดอย่างไม่ถูกต้องอาจกลายเป็นขยะอันตรายได้ นอกจากนั้นเมื่อพูดถึงของเสียอันตรายเราจะรู้สึกว่ามันไกลตัว จะมุ่งไปเฉพาะกากของเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมเท่านั้น เราจึงมองไม่เห็นถึงแหล่งอื่นๆ

สามารถก่อกมลพิษด้านของเสียอันตรายได้ด้วย เช่น โรงพยาบาล การเกษตรกรรม หรือแม้กระทั่งในบ้านของเราเอง จึงทำให้เวลาเราทิ้งขยะที่เป็นของเสียอันตราย เราจึงไม่ได้แยกทิ้งออกจากขยะทั่วไป ทั้งนี้หากทุกคนมีความเข้าใจในเรื่องของเสียอันตรายอย่างถูกต้อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการควบคุมและจัดการของเสียอันตรายก็จะมีมากขึ้นด้วย

เราจะมีส่วนช่วยกันแก้ปัญหาของเสียอันตรายได้อย่างไร?

1. ต้องช่วยกันสร้างความเข้าใจและความรู้ให้กับประชาชนว่าของเสียอันตรายคืออะไร สิ่งของที่อยู่รอบตัวเรานั้นอะไรบ้างที่จัดเป็นของเสียอันตราย ควรจัดการเบื้องต้นอย่างไร เก็บไว้อย่างไรจึงจะปลอดภัย และทำให้ทุกคนสามารถแยกทิ้งของเสียอันตรายออกจากขยะทั่วไปได้ นอกจากนี้การสื่อความหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับของเสียอันตราย ต้องใช้สัญลักษณ์ที่ตรงกันและเข้าใจกันได้ทั่วไปรวมทั้งเป็นภาษาของเราเอง ไม่ใช่ยังคงใช้สัญลักษณ์ที่เป็นภาษาต่างประเทศที่เข้าใจได้เฉพาะคนบางกลุ่มเท่านั้น

2. จัดให้มีระบบการควบคุมและจัดการของเสียอันตรายที่เหมาะสม เพียงพอและแยกจากระบบการจัดการขยะทั่วไป

3. ต้องจัดเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับของเสียอันตรายให้เป็นระบบ ว่ามีปริมาณเท่าไรมาจากที่ไหน เก็บอยู่ที่ไหนบ้าง มีการจัดการเบื้องต้นอย่างไร ทั้งนี้เพื่อรู้ถึงสถานการณ์ของปัญหาและสามารถจัดให้มีการป้องกันควบคุมและเพิ่มเครือข่ายในการติดตามตรวจสอบของเสียอันตรายได้อย่างถูกต้องและเป็นระบบมากยิ่งขึ้น

4. ช่วยกันรณรงค์ให้ทุกคนร่วมใจกันลดการใช้สินค้าที่ก่อให้เกิดของเสียอันตรายซึ่งจะทำให้อุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าที่ก่อให้เกิดของเสียอันตรายลดลง ทั้งนี้แนวทางที่สามารถทำได้ เช่น การเลือกใช้สินค้าที่ปลอดภัยไม่ก่อให้เกิดพิษต่อสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ง่ายหรือผลิตจากวัสดุธรรมชาติ เช่น ถุงพลาสติกชนิดที่ย่อยสลายได้ การใช้วัสดุที่ใช้งานได้หลายครั้ง เช่น ถ่านไฟฉายที่สามารถชาร์จไฟใหม่ได้ การเลือกใช้สารที่มีพิษน้อย เช่น ยารักษาโรคชนิดน้ำหรือที่ผลิตจากพืชสมุนไพร ตลอดจนรวมไปถึงการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำกลับไปใช้ใหม่ได้อีก เป็นต้น

5. จัดศูนย์ช่วยเหลือในกรณีฉุกเฉินหรือให้ความรู้ในกรณีที่มีปัญหา และสามารถสอบถามปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับของเสียอันตรายได้ตลอดเวลา พร้อมกันนี้สามารถเป็นศูนย์รับแจ้งเหตุในกรณีที่มีการทำผิดกฎหมาย เพื่อให้มีการดำเนินการอย่างทันท่วงที

6. จัดให้มีการประชาสัมพันธ์เพื่อปลูกจิตสำนึก ความตระหนักของคนในชาติทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ให้ช่วยกันควบคุมและจัดการของเสียอันตรายอย่างถูกวิธี และเพื่อกระจายข่าวสารข้อมูลที่ถูกต้องให้ทั่วถึงกันด้วย

บทสรุปสาระของเสียอันตราย

คู่มือกฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับประชาชน

มาตรการทางกฎหมายที่จะนำมาใช้ในการแก้ปัญหาของเสียอันตรายมีอะไรบ้าง?

มาตรการที่เราสามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาของเสียอันตราย ได้แก่ การออกข้อกำหนดกฎระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรฐานของของเสียอันตรายให้ชัดเจนครอบคลุมทั้งระบบ ซึ่งสามารถออกเป็นข้อกำหนดได้ดังนี้

1. การกำหนดประเภทของของเสียอันตรายให้ครอบคลุม และจัดทำบัญชีรายชื่อของเสียอันตราย
2. กำหนดมาตรฐานและเกณฑ์การปฏิบัติ เพื่อการเก็บรวบรวม การขนส่งเคลื่อนย้าย การนำเข้า การส่งออก การบำบัดและการกำจัดของเสียอันตราย และการรักษาความปลอดภัย ซึ่งการกำหนดมาตรฐานดังกล่าว เป็นการกำหนดมาตรฐานของผู้ที่เกี่ยวข้องกับของเสียอันตรายทุกขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นผู้ผลิตหรือผู้ที่ก่อให้เกิดมลพิษ ผู้ทำการขนส่ง และผู้ที่ทำการทำลายหรือกำจัด เช่น อาจจะเรียกว่า มาตรฐานผู้ก่อมลพิษ มาตรฐานผู้ทำการขนส่งของเสียอันตราย เป็นต้น
3. การนำระบบใบกำกับการขนส่งของเสียอันตราย (Hazardous Waste Manifest System) มาใช้ เพื่อให้มั่นใจว่าของเสียอันตรายที่เกิดขึ้นได้รับการจัดการอย่างถูกต้องตามมาตรฐานสิ่งแวดล้อม มาตรการข้อนี้เกี่ยวข้องกับข้ออื่นๆ คือจะทำให้ทราบถึงข้อมูลของเสียอันตรายอย่างแท้จริงว่ามาจากไหนบ้าง มีปริมาณเท่าไร เก็บไว้ที่ไหน ซึ่งจะช่วยลดปัญหา การแอบทิ้งและสามารถนำไปกำจัดให้ถูกต้องตามหลักวิชาการได้

ควรมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับของเสียอันตรายอย่างไรบ้าง?

1. การแก้ไขบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องให้สามารถนำหลักผู้ก่อให้เกิดมลพิษต้องเป็นผู้รับผิดชอบในมลพิษที่เกิดขึ้น (Polluter Pays Principle) มาใช้กับการปล่อยของเสียอันตรายออกสู่สิ่งแวดล้อมได้ทุกกรณี คือ ต้องให้ครอบคลุมแหล่งกำเนิดมลพิษทุกแห่ง ไม่ว่าจะเป็นบ้านพักอาศัย สำนักงาน ร้านค้า สถานพยาบาล ภาคเกษตรกรรม โรงงานอุตสาหกรรม โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการกำจัดกากของเสียอันตรายที่เกิดขึ้นจากสถานที่ของตน ไม่ว่าจะเป็นการแยกทิ้งของเสียอันตราย การจ่ายค่ากำจัดของเสียอันตรายที่เกิดขึ้นจากการบริโภคสินค้าที่อยู่ในรูปค่าภาษีของสินค้า ทั้งนี้หลักการ PPP จะเป็นสิ่งจูงใจให้ผู้ก่อให้เกิดกากของเสียอันตราย โดยเฉพาะจากโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดขนาดใหญ่ มีความพยายามที่จะลดปริมาณของเสียอันตรายที่แหล่งกำเนิดโดยตรง เช่น การลงทุนก่อสร้างระบบกำจัดของเสียอันตรายในพื้นที่หรือสถานประกอบการของตน เพื่อให้แน่ใจว่ามลพิษที่เกิดจากกระบวนการผลิตจะไม่แพร่กระจายออกสู่สิ่งแวดล้อมจนอาจเป็นอันตรายต่อระบบนิเวศได้ และสำหรับกรณีที่มีมลพิษกระจายออกสู่สิ่งแวดล้อมไปแล้ว การแก้ไขจะตกเป็นภาระของภาครัฐ ที่นำหลัก PPP มาใช้โดยทางอ้อม โดยรัฐต้องทำการบำบัดหรือ

กำจัดและให้ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย ซึ่งอาจทำได้โดยการให้ผู้ก่อมลพิษต้องจ่ายค่าบริการหรือค่าปรับ หรือการนำเงินเข้าสู่กองทุนสิ่งแวดล้อม เพื่อให้รัฐใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการจัดให้มีระบบป้องกันมลพิษ ระบบควบคุมกำจัดของเสีย และการรักษาฟื้นฟูสภาพความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น

2. เพิ่มบทบัญญัติทางกฎหมายที่ให้ความหมายชัดเจน สำหรับถ้อยคำหรือข้อความที่เกี่ยวข้องกับของเสียอันตรายเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกัน เช่น คำว่า ของเสียอันตรายหรือขยะติดเชื้อ ซึ่งจะทำให้การนำกฎหมายไปใช้บังคับมีผลในทางปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

1. คณะกรรมการรณรงค์ป้องกันภัยจากสารเคมี. คัดค้านโรงกำจัดกากอุตสาหกรรม : ผิดหรือถูก. **ภัยสารพิษ**. ฉบับที่ 3 (2539) : 13-14.
2. ความคุ้มครองพืช, กรม. **เกณฑ์ มาตรฐาน และแนวทางการจัดการขยะมูลฝอย**. กรุงเทพมหานคร : กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, 2541.
3. จุฬาลงกรณ์. มหาวิทยาลัย. **รายงานการวิจัย การจัดการและการกำจัดมูลฝอยของประเทศ**. เสนอต่อ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, 2540.
4. อรรถศาสตร์, มหาวิทยาลัย. **รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาข้อเสนอแนะการปรับปรุงกลไกการควบคุมและบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อม**. เสนอต่อ กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, 2540.
5. นโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, สำนักงาน. **การจัดการของเสียอันตราย**. เอกสารชุดคู่มือการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมระดับจังหวัดเล่มที่ 9. สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม
6. นโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, สำนักงาน. **การจัดการมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล**. เอกสารชุดคู่มือการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมระดับจังหวัด เล่มที่ 8. สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม
7. นโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, สำนักงาน. **รายงานสถานภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2538-2539**. กรุงเทพมหานคร : Kampai Imaging Company Limited, 2540.
8. บริษัทแมคโครคอนซัลแตนท์ จำกัด และ Fichtner (Asia) PTE Ltd. **รายงานฉบับสมบูรณ์ การศึกษาเปรียบเทียบความเหมาะสมของวิธีการกำจัดมูลฝอย**. เสนอต่อ กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, 2536.
9. บริษัท เทสโก้ จำกัด. **รายงานฉบับหลัก แผนหลักเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมอุตสาหกรรมของประเทศไทย และแผนปฏิบัติการสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาอุตสาหกรรมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล**. เสนอต่อ กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, 2536.
10. บริษัท เอ็นวิซิส จำกัด และ New Jersey Institute of Technology. **การกำหนด ทุกระเบียบการจัดการของเสียในประเทศไทย** เสนอต่อ กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, 2540.

11. สภานายความแห่งประเทศไทยและมูลนิธิโลกสีเขียว. รวมกฎหมายสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร : บริษัท มายด์ พับลิชชิ่ง จำกัด. 2538.
12. สุดใจ จำปา. รายงานการวิจัย การจัดการและการกำจัดมูลฝอยของประเทศ. เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม. 2540.
13. สำนักวิชาความสะอาด กรุงเทพมหานคร. การจัดการขยะมูลฝอยอันตรายที่เกิดจากบ้านเรือน. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ป.สัมพันธ์พาณิชย์. 2540.
14. สำนักวิชาความสะอาด กรุงเทพมหานคร. สำนักวิชาความสะอาด 2539.
15. Charles A. Wentz. **Hazardous waste management**. Singapor : McGraw-Hill Inc. 1989.

ภาคผนวก

1. กฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2535) ออกตาม พ.ร.บ. โรงงาน พ.ศ. 2535 ประกาศ ณ วันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2535
2. กฎกระทรวง ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2535) ออกตาม พ.ร.บ. โรงงาน พ.ศ. 2535 ประกาศ ณ วันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2535

กฎกระทรวง
ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2535)
ออกตามความในพระราชบัญญัติโรงงาน
พ.ศ. 2535

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 6 และมาตรา 8 (1)(2)(3)(4)(5)(6) และ (8) แห่งพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมออกกฎกระทรวงไว้ดังต่อไปนี้

หมวด 1

ที่ตั้ง สภาพแวดล้อม ลักษณะอาคารและลักษณะภายในของโรงงาน

ข้อ 1 ห้ามตั้งโรงงานจำพวกที่ 1 และโรงงานจำพวกที่ 2 ในบริเวณ ดังต่อไปนี้

- (1) บ้านจัดสรรเพื่อการพักอาศัย อาคารชุดพักอาศัย และบ้านแถวเพื่อการพักอาศัย
- (2) ภายในระยะ 50 เมตร จากเขตติดต่อสาธารณสถาน ได้แก่ โรงเรียนหรือ

สถานับการศึกษา วัดหรือศาสนสถาน โรงพยาบาล โบราณสถาน และสถานที่ทำการงานของหน่วยงานของรัฐและให้หมายความรวมถึงแหล่งอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

ข้อ 2 ห้ามตั้งโรงงานจำพวกที่ 3 ในบริเวณดังต่อไปนี้

- (1) บ้านจัดสรรเพื่อการพักอาศัย อาคารชุดพักอาศัย และบ้านแถวเพื่อการพักอาศัย
- (2) ภายในระยะ 100 เมตร จากเขตติดต่อสาธารณสถาน ได้แก่ โรงเรียนหรือ

สถานับการศึกษา วัดหรือศาสนสถาน โรงพยาบาล โบราณสถาน และสถานที่ทำการงานของหน่วยงานของรัฐและให้หมายความรวมถึงแหล่งอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

ข้อ 3 สถานที่ทำการงานของหน่วยงานของรัฐตามข้อ 1 (2) หรือข้อ 2 (2) ไม่หมายความ

รวมถึงสถานที่ทำการงานโดยเฉพาะเพื่อการควบคุม กำกับ ดูแล อำนวยความสะดวก หรือให้บริการแก่การประกอบกิจการของโรงงานแห่งนั้นๆ

ในกรณีมีเหตุอันสมควร รัฐมนตรีจะกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้รับหรือขยายระยะทางที่กำหนดในข้อ 1 (2) หรือข้อ 2 (2) หรือมิให้ใช้บังคับข้อ 1 (2) แก่โรงงานประเภทใดตามเงื่อนไขที่กำหนดก็ได้

ข้อ 4 โรงงานจำพวกที่ 3 นอกจากห้ามตั้งในบริเวณตามข้อ 2 แล้ว ต้องตั้งอยู่ในทำเลและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม มีบริเวณเพียงพอที่จะประกอบกิจการอุตสาหกรรมตามขนาดและประเภทหรือชนิดของโรงงาน โดยไม่อาจก่อให้เกิดอันตราย เหตุรำคาญ หรือความเสียหายต่อบุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่นด้วย

ข้อ 5 อาคารโรงงานต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

(1) มั่นคง แข็งแรง เหมาะสมและมีบริเวณเพียงพอที่จะประกอบกิจการอุตสาหกรรมนั้นๆ โดยมีคำรับรองของผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุม หรือบุคคลอื่นที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

(2) มีการระบายอากาศที่เหมาะสม โดยให้มีพื้นที่ประตู หน้าต่าง และช่องลมรวมกันโดยไม่นับที่ติดต่อกันระหว่างห้องไม่น้อยกว่า 1 ใน 10 ส่วนของพื้นที่ของห้อง หรือมีการระบายอากาศไม่น้อยกว่า 0.5 ลูกบาศก์เมตรต่อนาที ต่อคนงานหนึ่งคน

(3) มีประตูหรือทางออกให้พอกับจำนวนคนในโรงงานที่จะหลบหนีภัยออกไปได้ทันทั่วทั้งเมื่อมีเหตุฉุกเฉินขึ้นอย่างน้อยสองแห่งอยู่ห่างกันพอสมควร บานประตูเปิดออกได้ง่ายมีขนาดกว้างไม่น้อยกว่า 110 เซนติเมตร และสูงไม่น้อย 200 เซนติเมตร แต่ถ้ามีคนในโรงงานที่จะต้องออกตามทางนี้มากกว่า 50 คน ต้องมีขนาดกว้างเพิ่มขึ้นในอัตราส่วนไม่น้อยกว่า 2 เซนติเมตร ต่อหนึ่งคน และมีบันไดระหว่างชั้นอย่างน้อยสองแห่งอยู่ห่างกันพอสมควร

(4) บันไดต้องมั่นคงแข็งแรง มีลักษณะ ขนาด และจำนวนที่เหมาะสมกับอาคารโรงงานและการประกอบกิจการอุตสาหกรรมนั้นๆ ชั้นบันไดต้องไม่ลื่นและมีช่วงระยะเท่ากันโดยตลอด

บันไดและพื้นทางเดินที่อยู่สูงจากระดับพื้นตั้งแต่ 1.50 เมตร ขึ้นไป อย่างน้อยต้องมีราวที่มั่นคง แข็งแรง และเหมาะสม ทั้งนี้ รัฐมนตรีอาจกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ให้มีส่วนประกอบอื่นเพื่อป้องกันอันตรายหรือยกเว้นการจัดให้มีราวดังกล่าวได้

(5) ระยะตั้งระหว่างพื้นถึงเพดานโดยเฉลี่ยต้องไม่น้อยกว่า 3.00 เมตร เว้นแต่จะมีการจัดระบบปรับอากาศหรือมีการระบายอากาศที่เหมาะสม แต่ระยะตั้งดังกล่าวต้องไม่น้อยกว่า 2.30 เมตร

(6) พื้นต้องมั่นคง แข็งแรง ไม่มีน้ำขัง หรือลื่น อันอาจก่อให้เกิดอุบัติเหตุได้ง่าย

(7) บริเวณหรือห้องทำงานต้องมีพื้นที่ปฏิบัติงานไม่น้อยกว่า 3 ตารางเมตร ต่อคนงานหนึ่งคน โดยการคำนวณพื้นที่ให้นับรวมพื้นที่ที่ใช้วางโต๊ะปฏิบัติงาน เครื่องจักร ผลิตภัณฑ์หรือวัสดุที่เคลื่อนไปตามกระบวนการผลิตด้วย

(8) วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างต้องเหมาะสมกับการประกอบกิจการอุตสาหกรรมตามขนาด ประเภท หรือชนิดของโรงงาน รวมทั้งที่ไม่ก่อให้เกิดการลุกลามของอัคคีภัย

(9) จัดให้มีสายล่อฟ้าตามความจำเป็นและเหมาะสม

(10) จัดให้มีที่เก็บรักษาวัสดุหรือสิ่งของที่อาจก่อให้เกิดอันตรายหรืออัคคีภัยได้ง่ายไว้ในที่ปลอดภัย

(11) ในกรณีมีลิฟต์ ลิฟต์ต้องมีส่วนปลอดภัยไม่น้อยกว่าสี่เท่าของน้ำหนักที่กำหนดให้ใช้ ทั้งนี้ โดยถือว่าคนที่บรรทุกมีน้ำหนัก 70 กิโลกรัมต่อหนึ่งคน และต้องเป็นแบบที่จะเคลื่อนที่ได้ก็ต่อเมื่อประตูได้ปิดแล้ว รวมทั้งต้องมีระบบส่งสัญญาณเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉินด้วย ลิฟต์ต้องมีป้ายระบุจำนวนคนหรือน้ำหนักที่จะบรรทุกได้ ให้เห็นได้ง่ายและชัดเจน

(12) มีห้องส้วม ที่ปัสสาวะ และสถานที่ทำความสะอาดร่างกาย ดังต่อไปนี้

(ก) มีห้องส้วมอย่างน้อยในอัตราคนงานไม่เกิน 15 คน 1 ที่นั่ง คนงานไม่เกิน 40 คน 2 ที่นั่ง คนงานไม่เกิน 80 คน 3 ที่นั่ง และเพิ่มขึ้นต่อจากนี้ในอัตราส่วน 1 ที่นั่งต่อจำนวนคนงานไม่เกิน 50 คน สำหรับโรงงานที่มีคนงานชายและคนงานหญิงรวมกันมากกว่า 15 คน ให้จัดส้วมแยกไว้สำหรับคนงานหญิงตามอัตราส่วนที่กำหนดข้างต้นด้วย

(ข) อาคารโรงงานที่มีคนทำงานอยู่หลายชั้น ต้องจัดให้มีห้องส้วมและที่ปัสสาวะในชั้นต่างๆ ตามความจำเป็นและเหมาะสม

(ค) ห้องส้วมต้องมีพื้นที่ไม่น้อยกว่า 0.9 ตารางเมตรต่อ 1 ที่นั่ง

(ง) ห้องส้วมที่มีที่ปัสสาวะต้องเป็นแบบใช้น้ำชำระลงบ่อซึม พื้นห้องต้องเป็นแบบไม่ดูดน้ำ

(จ) จัดให้มีกระดาษชำระหรือน้ำสำหรับชำระให้เพียงพอสำหรับห้องส้วมทุกห้อง

(ฉ) จัดให้มีสถานที่ทำความสะอาดร่างกาย พร้อมทั้งวัสดุและอุปกรณ์สำหรับคนงานตามความจำเป็นและเหมาะสม

(ช) จัดให้มีการระบายถ่ายเทอากาศให้เพียงพอสำหรับห้องส้วม ห้องปัสสาวะ และสถานที่ทำความสะอาดร่างกายทุกห้อง

(ซ) จัดให้มีการทำความสะอาดห้องส้วม ที่ปัสสาวะ และสถานที่ทำความสะอาดร่างกายให้อยู่ในสภาพที่ถูกต้องลักษณะเป็นประจำทุกวัน

(ฅ) ในโรงงานที่มีการผลิตสิ่งที่ใช้บริโภค ต้องจัดให้มีที่ล้างมือ ยาฆ่าเชื้อ

ผลสืบเนื่องของเสียงวิทยุกระจาย

คู่มือกฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับประชาชน

หรือสบู้อันได้สุกลักษณะ และตั้งอยู่ในที่ที่เหมาะสมอย่างน้อยในอัตราคนงานไม่เกิน 15 คน 1 ที่ คนงานไม่เกิน 40 คน 2 ที่ คนงานไม่เกิน 80 คน 3 ที่ และเพิ่มขึ้นต่อจากนี้ในอัตราส่วน 1 ที่ต่อ จำนวนคนงานไม่เกิน 50 คน

หมวด 2

เครื่องจักร เครื่องอุปกรณ์ หรือสิ่งนำมาใช้ในโรงงาน

ข้อ 6 เครื่องจักร เครื่องอุปกรณ์ หรือสิ่งนำมาใช้ในโรงงานต้องเป็นดังต่อไปนี้

(1) มั่นคง แข็งแรง และเหมาะสม และในกรณีมีเหตุอันควรรัฐมนตรีจะกำหนดโดย ประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้การนำเครื่องจักร เครื่องอุปกรณ์ หรือสิ่งนำมาใช้ในโรงงานชนิดใด ต้องมีคำรับรองของผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุม หรือบุคคลอื่นที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศ ในราชกิจจานุเบกษาก็ได้

(2) ใช้เครื่องจักรที่มีความปลอดภัยและไม่ก่อให้เกิดความสั่นสะเทือน เสียง หรือ คลื่นวิทยุ รบกวนผู้อยู่อาศัยใกล้เคียง

(3) มีเครื่องป้องกันอันตรายอันอาจเกิดจากส่วนที่เคลื่อนไหวของเครื่องจักรตาม ความจำเป็นและเหมาะสม

(4) บ่อหรือถังเปิดที่ทำงานสนองกันกับเครื่องจักรที่อาจเป็นอันตรายในการปฏิบัติงาน ของคนงาน ต้องมีขอบหรือราวกันแข็งแรงและปลอดภัยทางด้านที่คนเข้าถึงได้ สูงไม่น้อยกว่า 100 เซนติเมตรจากระดับพื้นที่ติดกับบ่อหรือถังนั้น

(5) หม้อไอน้ำ (boiler) หม้อต้มที่ใช้ของเหลวหรือก๊าซเป็นสื่อนำความร้อน เครื่อง อัดก๊าซ (compressor) หรือถังปฏิกิริยา (reactor) และระบบท่อ เครื่องจักรหรือภาชนะที่ทำงาน สนองกันโดยมีความกดดันแตกต่างจากบรรยากาศ ซึ่งใช้กับหม้อไอน้ำ หม้อต้มที่ใช้ของเหลวหรือก๊าซ เป็นสื่อนำความร้อน เครื่องอัดก๊าซ หรือถังปฏิกิริยาดังกล่าว ต้องได้รับการออกแบบ คำานวน และ สร้างตามมาตรฐานที่ยอมรับ หรือผ่านการทดสอบความปลอดภัยในการใช้งาน โดยมีคำรับรองของ ผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุมหรือบุคคลอื่นที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

การติดตั้งต้องมั่นคงแข็งแรงปลอดภัยในการใช้งาน มีอุปกรณ์ความปลอดภัย และมี ส่วนประกอบที่จำเป็นตามหลักวิชาการ โดยมีคำรับรองของผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุมหรือ บุคคลอื่นที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

(6) ภาชนะบรรจุที่มีความกดดันต่างจากบรรยากาศ (pressure vessel) ต้องเป็นไป ตามมาตรฐานที่ยอมรับ มีอุปกรณ์ความปลอดภัยและส่วนประกอบที่จำเป็นตามหลักวิชาการ โดย มีคำรับรองของผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุมหรือบุคคลอื่นที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศใน

ราชกิจจานุเบกษา

(7) ภาชนะบรรจุวัตถุอันตราย เช่น วัตถุไวไฟ วัตถุระเบิด วัตถุเคมี หรือของเหลวอื่นใดที่อาจทำให้เกิดอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืช ทรัพย์สิน หรือสิ่งแวดล้อมที่มีขนาดของภาชนะบรรจุตั้งแต่ 25,000 ลิตรขึ้นไป ต้องมั่นคง แข็งแรง เป็นไปตามมาตรฐานที่ยอมรับ โดยมีคำรับรองของผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุมหรือบุคคลอื่นที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา และต้องสร้างเขื่อน หรือกำแพงคอนกรีตโดยรอบให้มีขนาดที่สามารถจะกักเก็บปริมาณของวัตถุดังกล่าวได้ทั้งหมด เว้นแต่กรณีที่มีภาชนะบรรจุมากกว่าหนึ่งถัง ให้สร้างเขื่อนที่สามารถเก็บกักวัตถุอันตรายนั้นเท่ากับปริมาตรของถังเก็บขนาดใหญ่ที่สุด เพื่อป้องกันการแพร่กระจายของวัตถุที่บรรจุได้อย่างมีประสิทธิภาพในกรณีเมื่อเกิดอุบัติเหตุแก่ภาชนะดังกล่าว และต้องจัดให้มีวัตถุหรือเคมีภัณฑ์ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมในการระงับหรือลดความรุนแรงของการแพร่กระจายได้อย่างเหมาะสมและเพียงพอ

ในกรณีที่ภาชนะบรรจุนั้นตั้งอยู่ในที่โล่งแจ้ง ต้องมีสายล่อฟ้าให้เป็นไปตามหลักวิชาการ และภาชนะบรรจุที่อาจเกิดประจุไฟฟ้าสถิตย์ได้ในตัวต้องต่อสายดิน

(8) เครื่องยก (crane and hoist) และส่วนที่รับน้ำหนักต่อเนื่องกันต้องมั่นคงและแข็งแรง มีลักษณะ ขนาด และจำนวนที่เหมาะสม และต้องมีป้ายระบุน้ำหนักปลอดภัยสูงสุดที่จะใช้ยกของได้ให้เห็นได้ง่ายและชัดเจน กับต้องมีที่ห้ามล้อซึ่งสามารถจะหยุดน้ำหนักได้ไม่น้อยกว่าหนึ่งเท่าของน้ำหนักปลอดภัยสูงสุด และถ้าเป็นเครื่องยกที่ใช้ไฟฟ้าต้องมีอุปกรณ์สำหรับหยุด ยกและตัดกระแสไฟฟ้าเมื่อยกน้ำหนักถึงตำแหน่งสูงสุดที่กำหนด

(9) เครื่องลำเลียงขนส่ง (conveyer) ซึ่งมีสายลำเลียงผ่านเหนือบริเวณซึ่งมีคนปฏิบัติงานหรือทางเดิน ต้องมีเครื่องป้องกันของตกแบบแผ่นหรือตะแกรงกันด้านข้างและรองรับของตกตลอดได้สายลำเลียงนั้น โดยให้อยู่ในลักษณะที่จะทำให้เกิดความปลอดภัยในการปฏิบัติงานสำหรับเครื่องลำเลียงขนส่งที่มีสายลำเลียงต่างไปจากแนวระดับ ต้องมีเครื่องบังคับที่ทำให้สายลำเลียงหยุดได้เองเมื่อเครื่องหยุดปฏิบัติงาน

(10) การติดตั้งท่อและอุปกรณ์สำหรับส่งวัตถุทางท่อต้องเป็นไปตามหลักวิชาการที่ยอมรับกัน

(11) ระบบไฟฟ้า การเดินสายไฟฟ้า และการติดตั้งเครื่องยนต์ไฟฟ้า สวิตช์ไฟฟ้าและอุปกรณ์เครื่องไฟฟ้าอื่น ต้องเป็นไปตามหลักวิชาการที่ยอมรับกันโดยมีคำรับรองของผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุมหรือบุคคลอื่นที่รัฐมนตรีกำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ข้อ 7 ในกรณีมีเหตุอันควรรัฐมนตรีจะประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการทดสอบความปลอดภัยของเครื่องจักร เครื่องอุปกรณ์ หรือสิ่งที้นำมาใช้ในโรงงานตามข้อ 6 (2) (3) (5) (6) (7) (8) (9) (10) หรือ (11) ก็ได้

หมวด 3

คณงานประจำโรงงาน

ข้อ 8 โรงงานที่มีการใช้หม้อไอน้ำ (boiler) หรือหม้อต้มที่ใช้ของเหลวหรือก๊าซเป็นสื่อ นำความร้อนที่มีความกดดันต่างจากบรรยากาศ ผู้ประกอบกิจการต้องจัดให้มีผู้ควบคุม (operator) ประจำหม้อไอน้ำ (boiler) หรือหม้อต้มที่ใช้ของเหลวหรือก๊าซเป็นสื่อ นำความร้อน ทั้งนี้ โดยผู้ควบคุมดังกล่าวต้องมีคุณสมบัติได้รับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงสาขาช่างกลโรงงาน หรือช่างยนต์ หรือช่างผู้ชำนาญงานที่ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรผู้ควบคุมหม้อไอน้ำ (boiler) จากกระทรวงอุตสาหกรรมหรือสถาบันอื่นที่กระทรวงอุตสาหกรรมรับรอง

โรงงานที่มีการใช้หม้อไอน้ำ (boiler) ขนาดกำลังผลิตตั้งแต่ 20 ตันต่อชั่วโมงขึ้นไป นอกจากต้องดำเนินการจัดให้มีผู้ควบคุมดังกล่าวแล้ว ผู้ประกอบกิจการต้องจัดให้มีผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุมหรือบุคคลอื่นที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นวิศวกรผู้ควบคุมและอำนวยความสะดวกการใช้หม้อไอน้ำ (boiler) ด้วย

ข้อ 9 โรงงานที่ประกอบกิจการสร้างหรือซ่อมหม้อไอน้ำ (boiler) หรือหม้อต้มที่ใช้ของเหลวหรือก๊าซเป็นสื่อ นำความร้อน ผู้ประกอบกิจการต้องจัดให้มีผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุมหรือบุคคลอื่นที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นผู้ควบคุมการสร้างหรือซ่อม

ข้อ 10 โรงงานต้องมีวิธีการควบคุมการปล่อยของเสีย มลพิษหรือสิ่งใดๆ ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ตามที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา และต้องจัดให้มีผู้ควบคุมดูแล และผู้ปฏิบัติงานประจำสำหรับระบบป้องกันสิ่งแวดล้อมเป็นพิษซึ่งมีคุณสมบัติตามที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ข้อ 11 โรงงานที่มีการใช้สารกัมมันตรังสีต้องจัดให้มีเจ้าหน้าที่ที่มีคุณสมบัติตามที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาสำหรับดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยเฉพาะ

ข้อ 12 คณงานประจำโรงงานตามที่กำหนดในหมวดนี้ จะต้องไม่เป็นผู้ที่เคยกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน เว้นแต่เป็นกรณีที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

หมวด 4

การควบคุมการปล่อยของเสีย มลพิษ หรือสิ่งใดๆ ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

ข้อ 13 การกำจัดขยะ สิ่งปฏิกูล และวัสดุที่ไม่ใช้

(1) ต้องรักษาโรงงานให้สะอาดปราศจากขยะและสิ่งปฏิกูลอยู่เสมอ และจัดให้มีที่รองรับ หรือที่กำจัดขยะและสิ่งปฏิกูลตามความจำเป็นและเหมาะสม

(2) ต้องแยกเก็บสิ่งปฏิกูลหรือวัสดุที่ไม่ใช้แล้ว ซึ่งมีวัตถุมีพิษปนอยู่ด้วย หรือสารเคมี หรือเศษด้ายที่เป็นวัตถุไวไฟ ไว้ในที่รองรับต่างหากที่เหมาะสมและมีฝาปิดมิดชิด และต้องจัดให้มีการกำจัดสิ่งดังกล่าวโดยเฉพาะด้วยวิธีการที่ปลอดภัยและไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญ

(3) ผู้ประกอบกิจการโรงงานที่มีสิ่งปฏิกูลหรือวัสดุที่ไม่ใช้แล้ว ซึ่งมีลักษณะและคุณสมบัติตามที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ต้องดำเนินการเกี่ยวกับการกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือวัสดุที่ไม่ใช้แล้วดังต่อไปนี้

(ก) ห้ามมิให้นำสิ่งปฏิกูลหรือวัสดุที่ไม่ใช้แล้วออกนอกบริเวณโรงงาน เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมโรงงานอุตสาหกรรมหรือผู้ซึ่งอธิบดีกรมโรงงานอุตสาหกรรมมอบหมายให้นำออกไปเพื่อการทำลายฤทธิ์ กำจัด ทิ้ง หรือฝังด้วยวิธีการและสถานที่ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศให้ราชกิจจานุเบกษา

(ข) ต้องแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับชนิด ปริมาณ ลักษณะคุณสมบัติและสถานที่เก็บสิ่งปฏิกูลหรือวัสดุที่ไม่ใช้แล้วนั้นๆ พร้อมทั้งวิธีการเก็บทำลายฤทธิ์ กำจัด ทิ้ง ฝัง เคลื่อนย้าย และการขนส่ง ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ข้อ 14 ห้ามระบายน้ำทิ้งออกจากโรงงาน เว้นแต่ได้ทำการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง จนน้ำทิ้งนั้นมีลักษณะเป็นไปตามที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่ทั้งนี้ต้องไม่ใช่วิธีทำให้เจือจาง (dilution)

ข้อ 15 ในกรณีที่มีระบบบำบัดน้ำเสีย ผู้ประกอบกิจการต้องปฏิบัติดังต่อไปนี้

(1) ต้องติดตั้งมาตรวัดปริมาณการใช้ไฟฟ้าสำหรับระบบบำบัดน้ำเสียโดยเฉพาะไว้ในที่ที่ง่ายต่อการตรวจสอบ และต้องมีการจดบันทึกเลขหน่วยและปริมาณการใช้ไฟฟ้าประจำวันด้วย

(2) ในกรณีมีการใช้สารเคมีหรือสารชีวภาพในระบบบำบัดน้ำเสีย ต้องมีการบันทึกการใช้สารเคมีหรือสารชีวภาพในการบำบัดน้ำเสียประจำวัน และมีหลักฐานในการจัดหาสารเคมีหรือสารชีวภาพดังกล่าวด้วย

ข้อ 16 ห้ามระบายอากาศเสียออกจากโรงงาน เว้นแต่ได้ทำการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง จนอากาศที่ระบายออกนั้นมีปริมาณของสารเจือปนไม่เกินกว่าค่าที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่ทั้งนี้ต้องไม่ใช่วิธีทำให้เจือจาง (dilution)

ข้อ 17 เสียงดังที่เกิดจากการประกอบกิจการต้องไม่เกินมาตรฐานที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

หมวด 5

ความปลอดภัยในการประกอบกิจการโรงงาน

ข้อ 18 โรงงานประเภทใดต้องมีมาตรการคุ้มครองความปลอดภัยในการดำเนินงานอย่างไรให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ข้อ 19 เครื่องจักร เครื่องอุปกรณ์ หรือสิ่งทีนำมาใช้ในโรงงานประเภทใด ต้องมีมาตรการคุ้มครองความปลอดภัยอย่างไร ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

บทเฉพาะกาล

ข้อ 20 ความในข้อ 1 ข้อ 2 และข้อ 3 ของหมวด 1 มิให้นำมาใช้บังคับกับโรงงานที่ได้รับใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานอยู่แล้วก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ

ให้ไว้ ณ วันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2535

ليبปนันท์ เกตุทัต

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม

- ประกาศในหนังสือราชกิจจานุเบกษา เล่ม 109 ตอนที่ 108 ลงวันที่ 16 ตุลาคม 2535

หมายเหตุ : เหตุผลในการประกาศใช้กฎกระทรวงฉบับนี้ คือ โดยที่มาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 ได้บัญญัติให้รัฐมนตรีมีอำนาจกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับที่ตั้งโรงงาน สภาพแวดล้อม ลักษณะอาคารหรือลักษณะภายในของโรงงาน และลักษณะ ประเภท หรือชนิดของเครื่องจักร เครื่องอุปกรณ์ หรือสิ่งทีนำมาใช้ในโรงงาน คนงานประจำโรงงาน การกำหนดวิธีการควบคุมการปล่อยของเสีย มลพิษ หรือสิ่งใดๆ ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยในการประกอบกิจการโรงงาน จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้

**กฎกระทรวง
ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2535)
ออกตามความในพระราชบัญญัติโรงงาน
พ.ศ. 2535**

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 6 และมาตรา 8 (7) แห่งพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมออกกฎกระทรวงไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 การรายงานข้อมูลต่างๆ ของโรงงานที่กำหนดในกฎกระทรวงนี้ให้เป็นไปตามแบบและวิธีการที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ข้อ 2 โรงงานที่มีการใช้หม้อไอน้ำ (boiler) หรือหม้อต้มที่ใช้ของเหลวหรือก๊าซเป็นสื่อนำความร้อนที่มีความกดดันต่างจากบรรยากาศ ต้องจัดทำรายงานข้อมูลการตรวจและการทดสอบความปลอดภัยในการใช้

ข้อ 3 โรงงานที่ประกอบกิจการสร้างหรือซ่อมหม้อไอน้ำ (boiler) หรือหม้อต้มที่ใช้ของเหลวหรือก๊าซเป็นสื่อนำความร้อนที่มีความกดดันต่างจากบรรยากาศ ต้องจัดทำรายงานข้อมูลการผลิต การตรวจ และการทดสอบความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์

ข้อ 4 โรงงานที่มีผลกระทบรุนแรงต่อสิ่งแวดล้อมตามที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ต้องจัดทำรายงานข้อมูลการตรวจสอบประสิทธิภาพของระบบป้องกันสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ การวิเคราะห์ปริมาณสารมลพิษในระบบป้องกันสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ และการตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อม

ข้อ 5 โรงงานที่มีการใช้สารกัมมันตรังสี ต้องจัดทำรายงานข้อมูลเกี่ยวกับชนิด จำนวน แหล่งที่มา วิธีการใช้ และการเก็บรักษาสารกัมมันตรังสี

ข้อ 6 ให้โรงงานที่มีการผลิต การเก็บ หรือการใช้วัตถุอันตรายตามกฎหมายว่าด้วยวัตถุอันตราย ต้องจัดทำข้อมูลความปลอดภัย (material safety data sheet) เกี่ยวกับลักษณะอันตรายตามคุณสมบัติของวัตถุนั้นๆ

ให้ไว้ ณ วันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2535

สีปพนนท์ เกตุทัต

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม

- ประกาศในหนังสือราชกิจจานุเบกษา เล่ม 109 ตอนที่ 108 ลงวันที่ 16 ตุลาคม 2535

หมายเหตุ : เหตุผลในการประกาศใช้กฎกระทรวงฉบับนี้ คือ เพื่อประโยชน์ในการกำกับดูแลโรงงานประเภทที่มีการประกอบกิจการที่ยุ่ยากซับซ้อน หรือที่จะต้องใช้หลักวิชาการด้านต่างๆ โดยเฉพาะ เช่น โรงงานสร้างหรือซ่อมหม้อไอน้ำ (boiler) โรงงานที่มีการใช้หม้อไอน้ำ (boiler) หรือหม้อต้มที่ใช้ของเหลวหรือก๊าซเป็นสื่อนำความร้อน โรงงานที่มีการควบคุมการปล่อยของเสียและมลพิษที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โรงงานที่มีการใช้สารกัมมันตรังสี เป็นต้น โดยให้โรงงานเหล่านี้ต้องจัดทำรายงานเกี่ยวกับการประกอบกิจการโรงงานตามที่ทางราชการกำหนด จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้